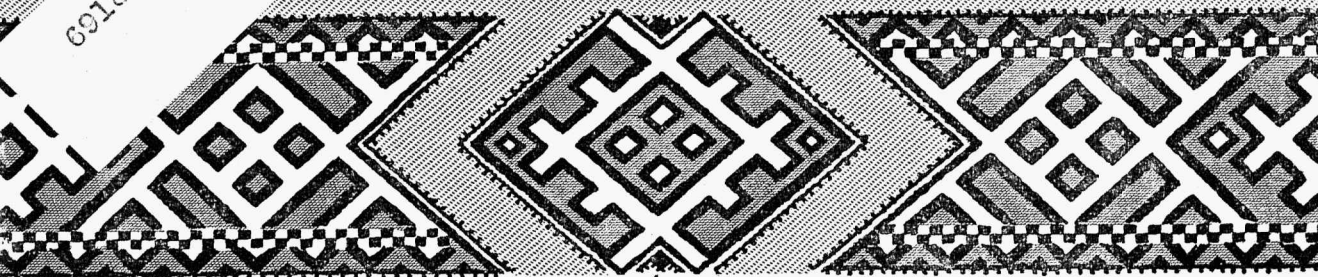
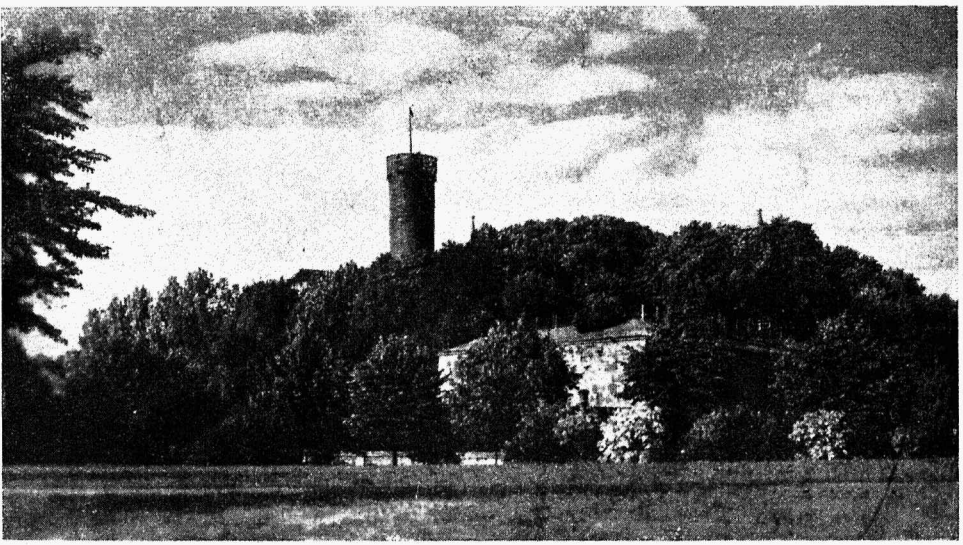

TÄÄLSEW
 MÄRUS

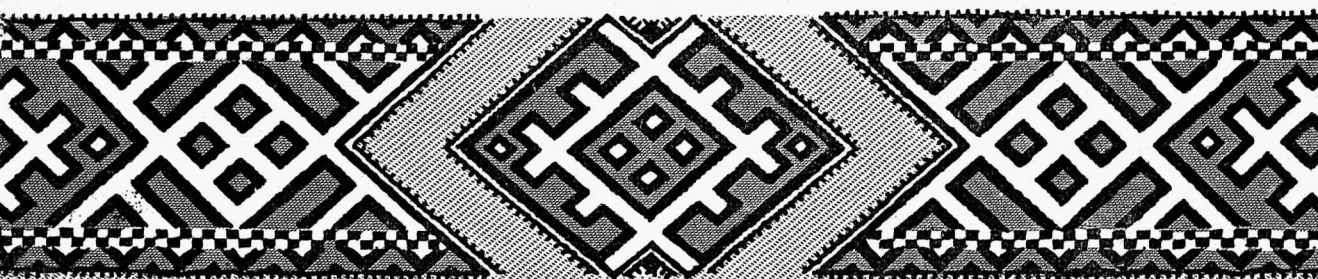
6910 Al-der Kaudsepp
 Kooli 2
 türel

NR. 2 1939. III AASTAKÄIK VEEBRUAR

Seesugune oli Tallinna Toompea ja Pikk Hermann aastal 1219.

S
 MAM
 BER
 G

Püüa kvaliteet tõuseb

kui veate piima vastupidavates piimaveokannudes nagu,

Saksa „ROSISTA“ roostevabast terasest

Taani „F. M.“

Rootsi „ALFA“

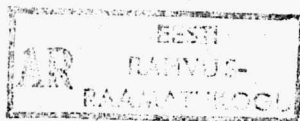
Saksa „THIEL“

Piimakurnamisel tarvitage aga kurnavatti ja „F. M.“ ja „Alfa“ piimakurnasid.

Müüb piimaühingutele

P. K. „Dõieksport“

Tallinn, S. Karja 25. Kaub. os. tel. 446-06

TÕUSEV NOORUS

Nr. 2. 1939

PÖLLUTÖÖKOJA VÄLJAANNE

III AASTAKÄIK

Heisake lipud!

Eesti riik saab käesoleva kuu kahekümneneljandal päeval kakskümmend üks aastat vanaks.

Sõbrad, see on suur päev!

Pühkigem puhtaks toad ja õue teerajad, pangem pühapäevakuub selga ja heisakem lipud! Eesti rahva võitlusvaim, eesti rahva meeleadlus, tema kätetöö ja südamesoojus on selle riigi loonud.

Täna tõusevad meie vaimusilmi ette eesti rahva võitlejad kõigist aegadest. Tulevad mehed vibude ja nuiadega muistses vabadusvõitlusest, tulevad nende meeste pikad read, kes kokkumata tõstsid mässi võõraste isandate vastu, ja tulevad need, kes Vabadussõja meeleadlikes ning kangelaslikes lahinguis võitsid eluõiguse Eesti riigile. Täna tuletame meele ka kõiki neid, kes rasketel aegadel on kinnitanud meie rahva usku oma elujõusse ja näidanud teed, kuhu minna.

Eesti riik on meie oma silmade all edenenud. Ta on muutunud kindlamaks ja võimsamaks. Lahkhelid on vähenenud ja üksmeel on kasvanud suuremaks. Aga ta on siiski noor riik. Nõnda nagu inimene kahekümneüheaastaselt ei ole jõudnud veel täie küpsuseni, vaid areneb ja täieneb veel edasi, nõnda teeb seda ka riik, kelle iga ja arenemisekäik on hoopis pikem ja pikaldasem kui üksiku isiku oma. Seepärast oleks viga ja eksitus meie

riigi sünnipäeval pöörduda silmad ainult minevikku ja imetella seda, mis sääl oli suurt ja võimast. Tulevik ootab Eestit. Eesti on nagu noor inimene, kes on saanud iseseisvaks ja astub ellu rajama oma teed selle vaimu ja kehajõuga, mida ta omab. Eesti riik peab edasi arenema ja täienema. Tema kuulsus peab kajama maade ja merede taha. Eesti rahva laia-de hulkade elu peab muutuma järjest paremaks, sisukamaks ja ilusamaks. Eesti rahva kokkuvõtte ja võitlusvõime peab üha kasvama. Seda kõike ei anta midu. Selle saavutamise nõuab tööd ja võitlust. Seepärast peab eesti rahva noorus oma silmad pöörama tuleviku suunas selleks, et näha oma ülesandeid, selleks, et näha neid suuri varandusi ja suuri võimalusi, mida loodus on jaganud meie maale ja mis suure töö kaudu võivad anda meile rikkust, au, kuulsust ning elamisväärsust elu. Ei ole veel lõppenud meie rahva edasitõug ilusama tuleviku poole. Ei ole veel kadunud ilu ja romantika jõulise ja edasirühkiva inimese elust meie maal. Ei ole veel möödas ajad suurte tegude tegemiseks. Eesti tulevik kutsub eesti noorust. Meie riigi kahekümnesimesel aastapäeval kuulutagem kõikjal, et eesti rahva tõusev põlv peab korraldama ja koondama oma ridu uueks võimsaks edasiminekuks Eesti elus. Selle märgiks heisakem lipud!

I. Tõrmaküla.

Kõnelusi kodumaale.

Usu, nad tulevad su enese seest,
su enese maast ja taevast;
sinu jõgede, järvede veest
ning su rahva vaevast—
Usu, nad tulevad!

Usu, nad kasvavad su taimis ja puis,
sinu viljus ja juuris;
valmivad päikses ja hallatuskuus
tuumades verevais, suuris.
Usu, nad kasvavad!

Usu, nad läidavad su kinkudel tuld,
orgugi kumendust loovad —
pakku et põgeneb surma-jult, —
mehed vaid elu joovad.
Usu, nad läidavad!

Usu, nad elama jäävad su mail,
palvetsema su hiites.
Aastasadadel mustavail
saama ta rõõme nüüd liites —
Õnned sinule, Eesti!

Enn Uibo.

Laul mullast ja sõnast.

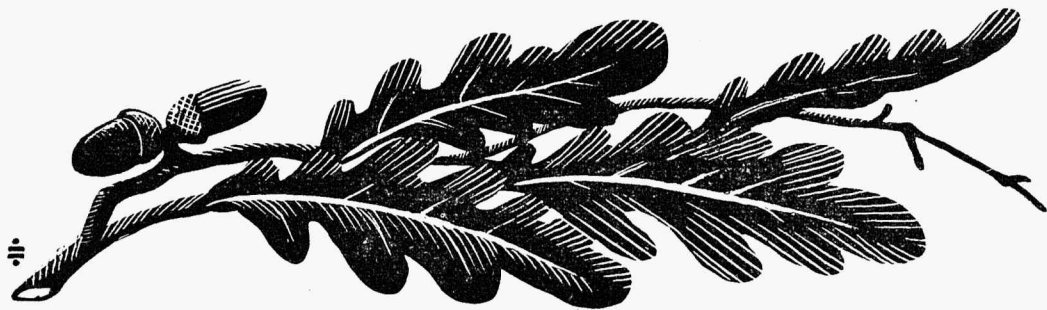
Maa, me maa, ja taevasina
kohal kõrge pilvekaar,
metsasalud, põldelina,
järvesüli, jõekäär, —
rand, me rand, ja sina, meri...
Kostku päri-, vastu tuult:
Veest ja maast sest meie veri
sai — ja sõna tõuseb suult.

Muld... Ma kummardun su ligi.
Sa said palju silmavett,
verekümnist, vaevahigi...
Kus on selle valu võtt?
Kus on troosti...? — Sina üha
annad kõik ja võtad kõik:
sinu sülle, muld, sa püha,
vajub viimne hingehõik!

Muld ja sõna... Mullast hoogust
süda saab ja samme virg,
sõnast imeselget hõögust
pärib silme helkjast pirg.
Sestap kustu põskepuna
meil ei, väsi eales samm,
kasvab mullarüpest kaua
sõnajõud ja ihuramm.

Muld ja sõna... Kõik, mis taeva
poole tõuseb, mullast sai.
Õnsad käed — ja suu, mis vaeva
oma palgehigist sõi!
Õnsad silmad, hallahõde,
millelt viidud sõnaväes,
võiks et julgelt käia, tõde
lambiks, õigus kilbiks käes.

Roopi Hallimäe.

Leitnant Julius Kuperjanov.

J. Kaup.

Mitmed kangelasnimed kirjutati Vabadussõja lahingutes elavate ja surnutena meie vaba kodumaa ajalukku. Need on meeste nimed, kelle teod püsivad eeskujudena meeles ning raamatulehekülgedelt loetunagi jäävad noorte alateadvusse. Ja ometi on tuttavamaid kangelasnimed Vabadussõja lahingutest kindral Ernst Põdder, kapten Anton Irv ja leitnant Julius Kuperjanov. Neist ainult esimesele andis saatus võimaluse elada kaasa omariikluse esimesi aastaid ja töötada selle vabaduse kindlustamiseks, kaks viimast aga langesid — kangelatena, kelle teod elustuvad igavesti kustumatus mälestuses. Ei rohtu iialgi tee kangelaste haudadele ja mälestussammaste juure, sest need on meile pühad.

See oli 1914. a., millal tõmmunahaline külmavereline poiss, 20-aastane Julius Kuperjanov lõpetas Tartus õpetajateseminari ja pühendus kooliõpetaja raskele kutsele kodukohas, Vana-Kuuste vallas Tartumaal. Kuid juba järgmisel aastal tuli Kuperjanovil minna reamehena teenima Vene sõjaväkke. Siin komandeeriti ta Vladimiri sõjakooli, mille lipnikuna lõpetanult siirdus rindele 5. grenadeeripolku. Vahvuse tõttu tõusis noor ohvitser peagi luurekomando ülemaks, kuid juba 1917. a. suvel sai ta luurekäigul shrapnellikilluga mõlemast jalast haavata ja põrutada. Kaua tuli tal nüüd viibida ravimisel.

Sündinud Venemaal, kus ta vanemad elasid kuni Juliuse 10-aastaseks saamiseni, s. o. kuni 1904. aastani, valitses Julius Kuperjanov laitmatult vene keelt. See võimaldas noorele ohvitserikutsest unistavale poisile juba noorukesena koolipõlves tutvumise sõjakirjandusega ja kuulsamate väejuhtide elu, tegevuse ja taktikaga. Kuigi isa ei saanud pojale võimaldada pääsmist sõjakooli, seadis ta endale ometi kõrgeks eeskujuks vene sõjakangelase Suvorovi teod. Saanud õnne abil ohvitseriks, tutvus ta üha enam ja enam nimekamate kangelaste elu-

ga, kasutades selleks ka ravimisel veedetud aega. Kuid paranedes ei läinud suureks rahvuslaseks kasvanud Julius Kuperjanov enam tagasi endisse väeossa, vaid asus peaaegu poolvägisi Tartu Eesti tagavarapataljoni, teenides sääl leitnandina kuni tagavarapataljoni laiali saatmiseni okupatsioonivõimude poolt. Juba tollal oli Kuperjanov tuntud osava organisaatorina ning kardetud isamaalasena, kes võis olla inimesena eraelus jutukas ja sõbralik, sõjalistes küsimustes aga kiiresti otsustav, lühisõnaline ja käskiv. Sellisena vihkasid ja kartsid teda eriti kohalikud enamlased. Põranda all tegetsedes, kusjuures talle alati oli nõuga ja tegelikultki abiks noor abikaasa Alice, organiseeris Kuperjanov Tartumaa kaitseliitu ning kogus vabatahtlikke — hilisemaid Kuperjanovi-partisane, kelle osatähtsus on suur kodumaa vabastamisel.

Kui punased vallutasid Tartu, taandus Kuperjanov Puurmanni mõisa, jätkates sääl löögiosade kogumist ja moodustamist, kuid juba 14. jaan. 1919. a. oli Kuperjanov jälle oma kartmatute partisanidega tegev Tartu vabastamisel. Ja kuidas võisidki partisanid olla erinevad oma juhust, kes iialgi ei väsinud selgitamast väikese arvu suurt jõudu — õigel ajal rakendatud ja õieti suunatud julget päähakkamist. Sellest põhimõttest pidas Julius Kuperjanov raudselt kinni. Kõige kardetavamas olukorras rühkis ta edasi oma meeste esirinnas, vaikiv ja range, lühidavõitu tõmmu mees suitseva mauser-püstoliga käes. Viimne kui mees järgnes talle kõhklematult, nagu järgnev nooruke oma täiskasvanud ja targale isale. See polnud manitsev ega praaliv juht, see oli kogu partisanide löögijõu kehataja. Sellisena kasvas leitnant Kuperjanovi ja ta päälüü-märgi all võitlevate partisanide kuulsus ning arv, paisus julgete meesteataljon, lähenedes jaanuarikuus 1919. a. Valgale, kus võimutses kõige julmim punaste terror ja tapeti kõige metsikumalt üle

*KONSTANTIN PÄTS,
Eesti riigi loojaid ning
ehitajaid.*

100 süütu inimese. 20 aastat tagasi, 29. jaanuaril 1919. a. istus julgete päälumeeste tõmmu leitnandi-auasmes juht Laatre vallamajas paberite taga ja mõtiskles. Siis kirjutas ta valmis päevakäsu eesoleva paarikümne-kilomeetrise maa-ala ja Valga linna vabastamiseks. Vaba kodumaa oli muutunud talle käegakatsutavaks tõeks, sest kuigi ta tundis eelseivate lahingute raskusi, oli ta kindel endas ja oma kaasvendades-estlastes kõiges pataljones.

Saabus saatuslik 31. jaanuar 20 aastat tagasi; Kuperjanov einestas koos kaaslastega häätujuliselt Väike-Emajõe kaldal Tõlliste silla juures kõrtsis. Säääl juhtus, et kui perenaine tõstis piimasuppi Kuperjanovi ees olevale taldrikule, murdus see keskelt pooleks ning supp voolas laiali. See oli halb märk; Kuperjanov jäi tõsiseks ja mõtlikuks ning nimetas kaaslas-

te protestist hoolimata seniste harjumuste vastu endale võimaliku asetäitja. Ta aimas midagi. Ja see aimus osutus tõeks, sest ei möödunud enam palju aega einest, millal samast kõrtsist kanti mööda haavatud kangelane Julius Kuperjanov. Ta sõjakaaslane, praegune Sangaste valla Miku talu peremees Juhan Gross mäletab selgesti kurba pilti. Küljeli, silmad kinni, nii lamas partisanide löögijõu kehastaja lumel. Kuul oli tunginud vasakust käest läbi küljesse, vigastades kopsu ja neeru. Kuperjanov ei oiganud, vaid jäi ka nüüd kangelaseks — suud kramplikult kokku pigistades lamas ta, keha tõmmeldes hingamise juures valust. „Ettevaatlikult!“ manitses ta, kui ta tõseti lahingumõllus reele. Unistavalt silmitses ta vastutulevaid ja lahingusse ruttavaid valgetes mütsides soomlasi, ja kui end. Tamme kõrt-

KINDRAL
JOHAN LAIDONER,
Eesti Vabadussõja juht.

sist väljus ta nuttev noor abikaasa, ütles kangeline ainult: „Ära küsi mult midagi, mul on raske rääkida!“ Need olid armastatud ja suure juhi viimsed sõnad, mida kuulsid teda saatvad partisanid. Ta viidi Sangaste jaama ja asetati sääli rongile koos teiste haavatutega. Algas teekond Tartu haiglasse, kus leitnant Julius Kuperjanov 2. veebruari hommikul suri.

Raskemaid lahinguid meie Vabadussõjas üldse oli Paju lahing. Alles kolme rünnakuga suudeti soomlaste kaasabil vallutada Paju mõis ja võita sellega Valga linna võti. Eestlased ja soomlased kaotasid 42 meest selles lahingus surnutena, 83 haavatutena, ning nende hulgas partisanide julge ja suur juht leitnant Julius Kuperjanov. 1. veebruari hommikul marssisid kuperjanovlased Valka, leidsid selle ümbruskonnast 5 hukkamispaika ja 107 süütult tape-

tud laipa. Ent kui suur oleks olnud see arv mõni päev hiljem?

Leitnant Julius Kuperjanov kuulis võidust, ja suri, kuid temaga koos ei läinud mulda partisanide löögijõud ja võitlusvaim, mille nad saanud suurelt sõdurilt ja osavalt juhilt. Alaliseks jäi partisanide südamesse Kuperjanovi uljus ja sõjavaimustus, väsimatult teostasid nad kättemaksu oma armastatud juhi eest, ja vabastasid maa — 20 aastat tagasi. Seda vaimu ja löögijõudu imbub nüüd mälestustest südamesse ja hinge noortele, kes peavad pühaks Julius Kuperjanovi kui suure isamaalase ja sõjamehe mälestust. Ning kui Paju lahinguväljale kerkib kord võimas monument, siis siirdugem sinna, et näha paiku, kus võitles ja langes Kuperjanov 20 aastat tagasi, ja kuulda temast kangelaslugusid...

VILLEM LUHASOO.

Maarjahein.

NOVELL.

(Järg.)

Öökull huikas uuesti. Aeglaselt hajus ta hääl laanes. Järsku meenutas see tüdrukule juba vanaemalt kuulnud jutte igasugustest vanarahva nõiakunstidest, millede keskelt tõusis pärlina esile eriti heinamaaga ja heinateoga ühenduses seisev maagiline nõiarohi, mida hüüti *ma ar ja he in a k s!* Teati kõnelda, et kes omab selle heinakörre, sellel täituvad kõik soovid ja plaanid, olgu need iganes mis tahes.

Erksalt tõusis ta purdelt.

Kuid, kuidas leida maarjaheina? Inimesed kõnelevad, et kui siilipesale ümber teha pulkadest aed, siis otsib vana siil nõiarohu üles ja toob selle suus aiategijale, et see ta pesa vabastaks. Aga Leeni ei teadnud läheduses ühtegi siili pesa. Ka teati kõnelda, et nõiarohtu aitab üles otsida madu. Kuid sellega katsetama hakata oli öötunnil natuke hädaohtlik ja jube. Ei olnud ju küll suuremat vaeva, kui korgiga suletud piimapudel jätta mättale, kus arvatakse rästikuid elavat ja varsti võidakse näha, et rästik vingerdab pudeli juure, maarjahein suus. Sellega püüab ta avada pudeli korgi, et piima kätte saada. Vana Raja Jüri oli kunagi teadnud seletada veel, et maarjahein saadakse kätte südaöötunnil heina niites. Eriti tuleks niita just jaaniöö. Puutub vikat maarjaheina, murdub tera. Kuid ka sel viisil polnud võimalik seda maagilist nõiarohtu leida, sest südaöö oli juba mööda. Nii jäi üle ainus rahvapärane abinõu — visata sületäis looheinu jõkke ja vaadata, missugune heinakõrs vastu voolu hakkab ujuma, — see on *ma ar ja he in a!*

Kui Leeni neid jutte kuulis, naeratas ta südames pilkavalt, sest seda oli isegi kooliraamatutes õpetatud, et nõidus on lausa vale! Sellega pole kunagi midagi saavutatud ja ei saavutata ka siis, kui suur teadus rakedada nõiduse teenistusse. Seepärast tunduski Leenile liiga pentsikuna katsetus maarjaheinaga. Aga siiski ta otsustas proovida, sest öötunnil, millal valitseb maailmas pimedus, on kõik asjad salapärased ja inimese südagi

vastuvõtlikum igasugustele nõia- ja põnevusjuttudele.

Ta haaras Luige heinamaalt sületäie kasteseid heinu ja puistas need mõni samm allapoole purret. Ise aga jooksis ta kiiresti purdele ning kummardus teraselt veepinda silmas pidama. Heinahunnik ujus aeglaselt järve poole ja kadus varsti jõekääru taha uttu. Kuid mustaval veevoolul ei seletanud ta silm ainustki kõrt, mis oleks liikunud Völgi kõrgendike poole. Haaratud oma katsetusest liiga tõsiselt, arvas Leeni hetke jooksul, et ta pole küllalt teraselt jälginud jõge ja seepärast kummardus ta veel sügavamini purdel.

Läbi suveöö kostus ärkvel olevate hobusteni hele karjatus ja äkiline veesulin. Tüdruk purdelt oli kaotanud tasakaalu ja sulp-satas jõe voogudesse...

Aga kaua ta ei saanud säääl üles-alla tõusta-vajuda, sest siis tundis alateadlikult, kuidas külmad lained löid üle päa ja käed tegid vaistlikult ebamääraseid ujumisliigutusi. Enne kohutavasse teadmatusse vajumist meenus järve taga elanud Kaiu-Kaarel, kes oli samalt purdelt kuumal keskpäeval päikese lõõma eest sukeldunud jõe karastavasse voogudesse higist keha jahutama, kuid püüti heinaliste poolt paar tundi hiljem peaaegu järvest, jõesuudmest poolsinisena ja täiesti kangestunult välja.

Kohutav hirm surma ees, rabeles ta veel kord vesirooside ja kõrkjate vahele, nii et ta ilusad, kuldhelgiga juuksed tõusid hetkeks laiali, kui püüdes vajumisest päästa oma haprahingelist kaunitari, ja siis hajus üle heinamaade ning kandus jõgekaudu üles ja alla meeleehtlik karje:

„Appi, unun!!!“

Hetke vältel tundus talle, nagu rebiksidi jõepõhja elanikud ja veejumalad teda vägisi allapoole. Siis muutus kõik silme ees mustaks, päa lakkas mõtlemast ja ta kadus hääletult kui inimene, kellel on seotud käedjalad ning suletud ka suu...

Õo polnud veel möödunud, kui ta ärkas külmast lõdisedes ja läbielatud hirmust väri- sedes suure sisemise pööritusega.

„Tänu taevale!“ kuulis ta kui läbi une kellegi häält. Areldi, peaaegu uskumatult avas Leeni silmad ja püüdis tunnistada enda kõrval heintel põlvitavat inimest, kes hoidis kätt ta rinnal, otse südame kohal. See käsi oli soe ja Leeni ei saanud järsku otsustada, kas löi sääli veri nii kõvasti, või tagus tema oma süda nagu sepavasari, kuid tasaseid tukseid püüdis isegi kumisevad kõrval märgatavalt selgesti. Järsku ta ei taibanud, kas oli see unes või ilmsi. Sest kuidas võiski see võimalik olla, et jõe sügavusest heidetakse ta tagasi heintele. Küllap võiks ta praegu kuskil teises maailmas olla, kust pole tagasipääsu poolelijäänud maisse matka edasirändamiseks ja kus ei tunta Metsa omi ning maarjaheina ja kus pole miljonilist Raja talu.

„Sul on külm, sa pead tuppa minema,“ kuulis ta uuesti vöörast häält ja nüüd tundis Leeni kõnelejas ära Raja Akseli. Poiss põlvitas ikka ta kõrval ja hoidis kätt südamel ning silmis säravas võidurööm! — sest ta oli kiskunud vetejumalate küüsis noore, eluhakatuse lävel seisva tütarlapse!

„Ooh!“ ohkas Leeni aeglaselt ja raskesti.

Nüüd võttis poiss käe ta rinnalt ja nagu veidi kõhklevalt pani sama käe talle kaela alla.

„Ära vii mind,“ halises Leeni, saades aru, et poiss kavatses teda üles tõsta.

„Aga sul on ju külm,“ vaidles poiss üllatunult.

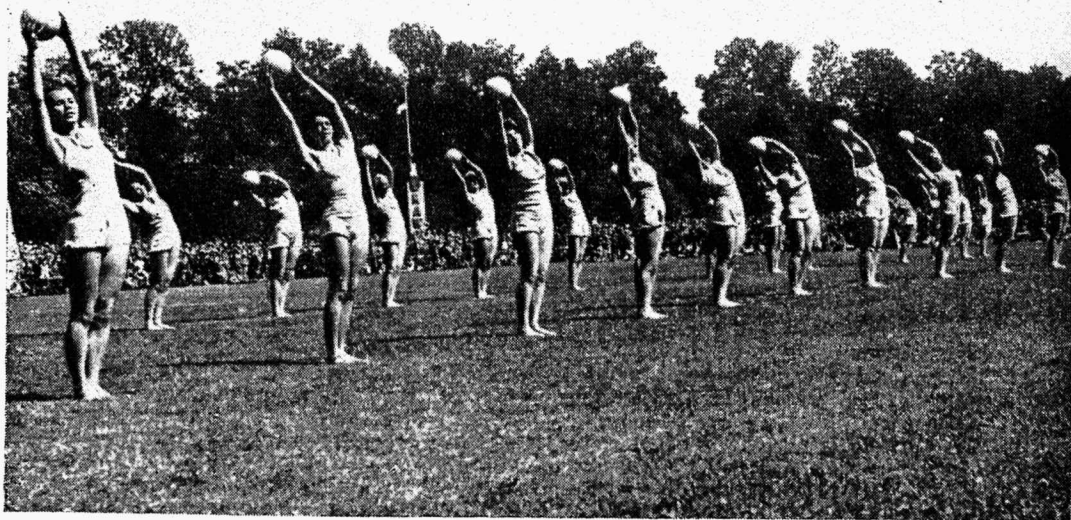
Öökull kisas jälle Kiigutaja laanes. See meenutas Leenile maarjaheinalugu ja ta ei osanud sel silmapilgul tõesti midagi parajat vastamiseks leida. Süda hakkas valjemini põksuma ja kangestunud liigmeisse tuli elu. Ta püüdis poisi silmist mõistatada, kas see märkas ta purdelviibimise põhjust. Kuid poiss näis mõtlevat hoopis midagi muud. Ja nii ei kahjatsenud Leeni, et oli võtnud ette selle kummalise eksperimendi vanarahvalt kuulud maarjaheina leidmiseks.

„Tahaksin olla sinu juures,“ sosistas ta viimaks peaaegu paluvalt.

Aksel tõusis püsti ja tõi purde lähedusest jõe kaldalt ennist rutuga sinnavisatud kuu ning laotas selle üle lamava tüdruku. Siis tõstis ta paar sületäit lõhnavaid heinu Leeni jalgele ja kuuale, et soojem oleks, ja istus ise kõrvale.

„Nüüd vähemalt sa ei jää haigeks,“ tähendas.

„Peaaegu, et oleksin uppunud,“ leidis Leeni sellele vastamiseks. Kuid sellestki lausest

Võimlejad esinemas.

oli poisile küllalt, sest ta oskas häälest lugeda tänu ja häädmeelet.

„Peaaegu, et oleksid uppunud jah,“ kinnitas. „Hää, et olin veel ülal,“ lisas veidi aja pärast.

„Imelik, kuidas sa kohe jaole said?“

Poiss punastus.

„Põlegi nii imelik. Näe, ma ei tea, kas sulle meeldib, kui kõnelen, kuid ma ei manganud sel ööl üldse. Ja tead mispärast? No, ma arvan, et muidugi sa ei tea... Õigemini, ma pole küll mingi ilukõneleja ega luuletaja, kuid seda võim küll kinnitada, et sinu võlu ja veetlevus päästsid su, mitte mina!“

Leeni hingas sügavasti. Ta ei saanud aru, mida poiss sellega tahtis ütelda, ja ta naeratas ainult väsinult.

„Õige, õige,“ püüdis Aksel oma lauset õigustada. „Poleks sa nii kaunis, ei ma siis oleks ärkvel olnud. Aga see imelik tusk ja tahtmine sinuga veidi pikemalt juttu ajada. Ei jäänud muud üle, kui hakkasin jõe kaldal edasi-tagasi jalutama, andsin hobusele värskeimat heina ja unistasin kui suur luuletaja! Ja vaat, siis sa hüüdsid...!“

Hommiktaevas Sõoru metsade otaga värvus kahkjaspunaseks ja järve taga talus kiresid kuked võidu.

„Nüüd sa kindlasti pead minema, sest varsti tõusevad heinalised...“

„Ja,“ nõustus Leeni sosinal. „Aga nüüd mul on soe ka,“ lisas veel tasemini.

„See on tore,“ rõõmustas Aksel. „Ennist sa olid külm kui jää, ma hirmsasti kartsin, et sured. Tegin sulle hulk aega kunstlikku hingamist. No lõpuks ometi hakkas süda lööma... algul aeglaselt, varsti aga kiiremini kui mul...“

Seepäälle võttis Leeni poisi käe ja pani ta kuae ääre alt oma rinnale, tagasi sinna, kus ta ärgatas käe oli leidnud.

Vaadeldes Leeni hirvesilmi ja poolavatud noorpunaseid huuli, langetas poiss oma pääd tüdrukule pääd juure heintele, nii et ta põsk puudutas selle õhkvat palet ning suutmata aru anda oma teost ja hetke pinevusest, suudles ta kirglikult neid huuli.

„Leeni, ütles Leeni, kas ma võin sind armastada?“ küsis punastades.

„Aksel!“ sosistas ainult Leeni suletud silmil ja siis lähendas ta oma huuled teiseks suudluseks.

Heinamaade lõpust hakkasid kostma helikivad pinnihaamri helid.

„Tulen sind kindlasti vaatama,“ lubas poiss, kui ta saatis tüdrukule lattaiani. Ise kadus ta kiirel sammul Raja heinamaa poole ja hakkas säääl vikateid korraldama. Leeni aga uinus varsti toa leebes soojuses ning ta piimpuhtal näol mängles õnnelik naeratus, nii et Metsavana, märgates seda, ei raatsinudki teda äratada, vaid läks ise seapõrsale ja Kirjakule süüa andma.

*

Andreseharu heinamaadel valitses juba nädalaid suur rahu. Silma hakkas ainult kuhjademets ja päikesepaistelisel päeval

valendas tärkav ädalahein. Õhtukauniduses kõlas üle heinamaade tütarlapse hele laulu-hää ja päris vaiksetel tundidel kuuldus ainult suurenevate sügisvete hõbedast sulinat jõekärestikkudes.

Mõnikord siiski oli Leeni kurb, eriti, kui taevas metsade kohal kiskus pilve ja esimesed sügisvihmad langesid rabinale alla. Siis istus ta unistades toas ja mõtles hardumusega välisilmale. Meeleolukalt nohis nõmedel laan ja lehtpuud hakkasid värve muutma. Varakult kustusid nüüd palangud õhtutaevas ja laiad heinamaad tuhmusid kiiresti. Punetav täiskuu vedas end aeglaselt metsade kohale ning maalil kogu heinamaale ääretuid tonte kuhjade varjudest.

Ühel sellisel õhtupoolikul hakkas Metsa peni karedalt haukuma. Õue rutanud Metsavana hallid silmad seletasid nõmmeteelt lähenevat valget hobust ning kõrv püüdis kinni tasast vankrikolinat roobasteel.

„Näh, Raja omad tulevad vist ädalat tegema,“ ümises ta. Ja samas leidis, et see mõte oli tõesti väärt, sest ädal oli sel aastal sama suur kui kevadine hein.

„Eide on koju jätanud,“ targutas Metsavana peaaegu kuuldavalt. Valge ruun uitis aeglaselt lähemale.

„Ptruuuu!“ põristas järsku Raja peremees kui tõrepõhjust. Hobune jäi seisma. Peremees andis ohjad poisile hoida ja ronis ise vankrist alla.

„Om siin ikke heina,“ kuulis Metsavana veel ta häält ja siis vaatas ta imestudes, kuidas tüse peremees veidi taaruvall sammul astus tema hüttide poole.

„No tere ka!“ pressis võõras harjunud viisil läbi hammaste.

„Tere-tere!“ Ja veidi kohmetudes võttis Metsavana talumehe tuseda käe surumiseks vastu. „Tulite ädalat tegema?“ küsis.

„Seda'nd kah,“ nõustus teine. Viivu vaatas Raja peremees kui otsival ringi ja nähes Leenit pisikes maja veel pisema akna taga õue piilumas, muigas rahul olles ning hakkas siis mehiselt kätega veheldes kõnelema.

„Näe,“ ütles ja võttis kõvera piibu pihku.

„Põleks ju esi nõndapea tulnud, aega mõni päev ju veel oli, aga näe, poiss, pimesunnik,“ ja seejuures ta viipas piibubarrega vankri poole, „ei andnud enam hingerahu. Ajas aga pääle kui mustlane, et lähme ja lähme. Näe, üks nendel olnud jälle Leeniga kokku reagitud need asjad...“ Raja peremees jäi hetke mõtlema, et kuidas seda tähtsat juttu jätkata, kuid siis küsis nagu taipavalt Metsavana:

„Ah meie Leeniga va?“

„Nojaneh!“ sähvas teine. „Noorte asi, sa ju tead esigi. Ja mis sääls muud kui las' läheb. Minu poiss one kroonust ka läbi ja nüüd — aidaa! põle muud kui naine ära võtta!“

See uudis tuli Metsavanale liiga äkki, Raja miljoniline talu, vana Raja peremees, uus peremees ja vankris istuv noorperemees, süvine heinategu, sügisene ädalahein, Leeni lui-

lutamine vaikesel õhtul heinamaadel ja veel palju muid mõtteid jooksid ta aeglasest ajast läbi.

„Nojah, ega kedagi,“ ütles talumees ja tõi maavillase palitu põhjatust põuetaskust viinapudeli välja.

„Jah, ega kedagi jah, kui aga Leeni ise,“ sai ka Metsavana lõpuks suust sõnad välja.

Nii see asi arenes ja läks. Kõigile tundus see, kui oleks juba ammu kokku räägitud ja järgmisel hommikul sahisest Raja heinamaal neli vikatit.

„Aksel, Aksel, ära löö nõnda vilkalt,“ kuuldus tihti Metsaeide noomiv ja ühtlasi emalikult hoolitsev hüüd. „Vaevad ilmaaegu käsi, vanaduspõlves annavad pihad tunda...“

„Näe, jah, sõge poiss,“ poetas häämeel

ka Metsavana. „Keerab ädalat kui vanapagan Vörtsjärve kaldal.“ Ise aga hoidis ta Raja peremehele ligemale, sest sel oli seksipuhuks külapoest kaasa võetud paar pakki peenemat tubakat, mis eriti toredasti piibus lõhnas. Mõnus oli vahete-vahel kaarel peatuda, vikatud vartpidi rohujuurte vahele torgata ja tarka juttu puhuda.

Leeni askeldas toidunõudega, käis hüttide vahet ja korraldas üht-teist. Metsavana arvas küll, et temagi võiks vähe proovida, kuidas vikat võtab, aga nüüd oli sellele surmkindlalt vastu Aksel ise ja Raja peremees ka.

„Näe, mis siis mul enam,“ leppis Metsavana, „põle mul enam Leeni üle õigust kamaandada!“

See oli targasti üteldud.

Eesti suurima helilooja

A.ADO VELMET.

Rudolf Tobiase mälestuseks.

Möödunud aastal 29. okt. möödus 20 aastat sellest, kui meie suurim helilooja Berliinis sulges silmad igavesele unele. Käesolev artikkel tahab mõningaid jooni märkida selle suure kunstniku elust ja tööst.

Vähe on kunstnikke, kes on saanud kunstimaailmas nii kardinaalse tunnustuse kui R. Tobias.

Kui R. Tobias südeles mitte üksnes eesti, vaid kogu maailma kunstitaevas heleda meteorina, siis need võimed ja suursugne anne, mis ta omas, ulatuvad tagasi tema perekondlikesse traditsioonidesse ja pärilikkusesse, nispärast heideme lühikese pilgu tema eluloolistesse andmetesse.

R. Tobias sündis 29. V 1873. a. Hiumaal, Käina vallas köstri pojana. Muusikalised huvid ja anne avaldusid tema juures väga varakult. On andmeid, et ta juba 9-aastaselt on üsna huvitavaid komponeerimiskatseid teinud.

Saanud alghariduse Haapsalu kreiskoolis, siirdus ta Tallinna, et valmistuda ette rahvakooliõpetaja kutsele. Seda ametikandjat aga temast ei saanud, vaid ta astus tolaeagse Toomkiriku organisti E. Reinicke õpilaseks, kellelt sai juhutatud orelimängus.

R. Tobiasele oli juba varemalt soovitatud tungivalt konservatooriumi astuda, kuid vanemate majanduslikud võimalused ei olnud selleks soodsad, et saata poega Peterburi, kus tol ajal oli eestlasel ainuke võimalus omandada kõrgemat muusikalist haridust.

Konservatooriumi avanes tal võimalus astuda alles 20-aastase noormehena, s. o. aastal 1893. Siin õppis ta orelit ja kompositsiooni tolaeagsete kuulsate professorite — L. Homiluse ja Rimski-Korssakovi juures. Pärast konservatooriumis lõpetamist jäi ta, nagu mitmed teisedki, Venemaale, kuna Eestis ei olnud võimalusi tol ajal kutselisel muusikul leida tööd. Ta jäi Peterburi eesti koguduse organistiksi. Hiljem (1904) siirdus ta Peterburist Tartu, kus algas innukat koostööd A. Läte muusikaliste üritustega. Kuigi R. Tobias töötas Tartus lühikest aega (4 aastat), oli ta suuresti abiks A. Läte poolt algatatud eestluse ridadesse muusikavagude ajamisel. Kuid Tobiase suurus ei ole niivõrd tema prak-

tilises tegevuses, milleks tal üldse oli vähe kalduvusi, kui just heliloojana. Viimasena ei ole ta mitte üksnes suurim eesti helilooja, vaid suurimaid kogu maailmas. See on, mis meid kui tema kaasmaalasi kohustab teda teadma ja tundma.

Kui meil enne Tobiast valitses muusikas romantism, õieti selle voolu kergem osa — sentimentalism, siis Rudolf Tobiasega (Tartu periood) saab realistlik käsitlus selge ilme, mida näeme juba teatud määral laulude päälkirjadest — „Varas“, „Noored sepad“, „Õitsuv meri“ j. t.

Mainitud ja teisedki koorilaulud on need, mille kaudu Tobias on tuttavaks saanud üldsusele. Kuigi nende töödega Tobias ei ole saanud lemmik-massikomponistiksi, avaldub tema töödes ometi see geniaalsus, mis veel suurejoonelisemalt tuleb esile tema suurvormide — oratooriumide juures. Need viimased on aga veel käsikirjas. Neist väärtusist oleme meie ilma jäänud selles mõttes, et neid pole võimalik üldsusel olnud kuulata, kuid need on need, mis viisid R. Tobiase Berliini muusikaülikooli professori õppetoolile. Loendaksime neist tähtsamad:

Oratooriumid — „Joonas“, „Säälpool Jordanit“, kantaat — „Johannes Damascenos“.

Need on teosed, mis rahvusvahelises muusikakirjanduses seisavad väga kõrgel kohal, ja neist „Joonase“ partituur viis Tobiase muusikaülikooli professori kohale.

Saksamaal töötades tuli tal kaasa teha sõjateenistus ühes selle vintsustega ja hiljem rasked töitlusohud nõrgendasid tema tervist seevõrd, et ta haigestus ja sulges silmad igaveseks 29. okt. 1918. a. Tema põrm puhkab praegugi Saksamaal.

Nagu sellest põgusast sõnavõtust näha, on Tobiase karjäär olnud kolossaalne. Hiumaa väikesest köstriperekonnast tõusta maailma suurimaks kunstnikuks, külakoguduse köstripojast end viia säärasele kõrgele kohale, kuhu pääsesid väga kvalifitseeritud jõud, see on Rudolf Tobiase tee. Võib-olla, et säärane kõrge kotkalend oli üheks põhjuseks, miks ta pidi alles täies meheas elavate hulgast lahkuma.

Enne ja nüüd.

E. Lõiv.

„Isamaa kutsub, meid isamaa hüüab. Isamaa tarvitab väge ja nõu. Isamaad vaenlane väärata püüab, temale pühendan nooruse jõu! Temale pühendan nooruse jõu!“

Elav käteplagin oli vastuseks hoogsalt esitatud laulule. Väikesed lauljad — kohaliku algkooli õpilased — näisid isegi sellest vaimustatud olevat; hõõguvaid põsil ja säravalt silmil esitatult näis tõelise töötusena isamaale: „Temale pühendan nooruse jõu!“

Nakatanud oli see vaimustus ka vanematki põlve, kes oli täna rohkearvuliselt ilmunud Vabariigi sünnipäeva-peole — koolimajja aktusele. Jälle aasta, — jah, nii nad lähevad, ja nagu eilne päev oli see, kui nüüd tagasi mõtelda... Ning siis värskendati omavahehises keskustelus mälestusi, ühiseid ja isiklikke. Oli ju, mida mäletada; oli päevi, mida nähtud, ja sündmusi, mida läbi elatud... Nagu unenägu oleks kõik olnud, kui tõelikkust ei meenutaks haavad, mis kinnikasvanult veel nüüdki teevad valu. Noorte mälestused ei kүүndind mineviku heitluspäevini, ega olnud neil meenutada midagi oma kogemustist ja elamusist, kõik näis laenatuna, teistelt kuulduna.

„Oli aeg, millal tasus elada ja olla noor,“ arvati nende seas, „aga praegu — ühesugune hall elu, rühi tööd ja — muud midagi.“

„Kui elu on hall, siis tuleb püstitada sinna kirkaid sihte, mis sellest hallusest välja viiksid,“ tähendas noortest möödudes Eedo Kalmet, üks neist, kes noorena kaasa teinud Vabadussõja heitlused, kes vahetanud koolipingi lahinguväljaga, ja sulepää — püssiga. Nüüd pidas ta väikest asundustalu, olles ümbruses ärksamaid ja edukamaid põllumehi. „Jah, sul hää ütelda, aga oleksid sa ise veel noor, küll siis tunneksid, kui tuim on praegune elu,“ vastati talle poiste seast. „Nii et pane või nõör kaela,“ naljatas Eedo seisatades. „Ega seegi enam jumal teab mis ole, üks sedagi ole tehtud küll ja küll,“ vastasid noored.

„Või nii, teie tahaksite teha siis midagi enneolematut ja ennenägematut, see on ju tubli. Ainult — meenutage vana tõde: „ei ole midagi uut päikese all“ — arvas Eedo.“

„Kui ainult midagi saaks teha, ennast välja elada,“ kurtsid noored, „näidata, mis meiegi võime. Nüüd ole nagu titt, kellele kõneldakse muinasjuttudena teiste tegusid. Ja keegi ei usu, et võiksime meiegi sellega hakkama saada.“

Eedo naeratas. „Noorus, noorus, ei midagi muud kui noorus, see ihkab tegusid, ihkab kuulsust, ning kus on ihkamine, sääl on ka kadedus. Teile käib sõjasangarite au hingele, aga kas pälvitakse sangariau vaid sõjas? Ei, isamaa kutsub teid tänagi, vajab teie nõu ja jõudu, nagu lauldi sääl äsja,“ ta osutas lava suunas. „Teie kadestate meie saavutusi sõjas, ent oma kohustusi te ei märka. Ei läinud meiegi kõik vaid seiklusjanust ja kuulsusihast aetuna, küll meidki kandis kohusetunne: anda isamaale seda, mida ta hetkel vajas, kas või oma noore elu. Ja ütlen teilegi nüüd: teie kurdete ka, et palju on elus hallust; kui sellest elust aga loobuda tuleks, oleks elu ometi igäuhele ääretult armas ega raatsiks keegi sellest lahkuda.“

Mäletan, kui meie, koolipoisid, sõitsime liinile. Tulvil vaimustust ja sõjakust, nagu olime, vagun otse rõkkas meie vaimustatud lauludest, milledes ülistati isamaad ja sangarlikkust. Ent kui see hetkeks vaikus, alustas keegi kuskil nurgas kurvatoonilist laulu: „Jäid maha mul isa ja ema, ja mu tüdruk see kaitseta jäi...“ ning kõik teised vaikusid. Vaikusid seni, kui lõppes laul ja hetki veel hiljemgi. Vist mõttes sel silmapilgul igäuks: kui hää oleks see, kui ei tarvitseks üldse minna sinna, kust võib-olla enam tagasitulemist pole; ja paljudel ka polnudki... Ja kuigi meil vahest kellelgi sellist tüdrukut polnud, kes kaitset vajanuks, siis ometi tundsimel sel hetkel, kui ilus

on siiski elu. Ja kui paljust ilusast peame loobuma, kui see teekond jääks viimseks... Jaa...“ — Eedo äigas käega üle silmade, oli nüüd sinna siginenud märga või kipitaid sõjas kannatada saanud silmad vaid niisama...? Poisidki vaikisid sõnatuna. „Muidugi“, jätkas Eedo, „kestis meie hardus ainult hetki säääl vagunis, uued laulud töid peagi endise sõjakuse jälle tagasi. Ent need minutid näitasid, et igapähele oli siiski kallis oma noor elu.“

„Ega see teisiti olla saagi“, arvasid poisid, „eks igauks ripu küünte ja hammastega selle elunatukese küljes, mis siin elada on antud“...

„Jah, ja et seda elu nii natuke on, nagu ütlesite, siis ei tohiks sellest hetkegi kasutult raisata. Kõige vähem, et see elu hall ja väärtusetu on. Mida ühetoonilisem on elu, seda enam on võimalusi selle ilustamiseks — oma soovide järgi; mida kirevam — seda vähem suudab säääl üksik isik esile tõusta ning elule anda oma värvingut. Eks ole?“

„Nojah!“ nõustus keegi. „Eedo vööpas oma talu hooned esimesena punaseks, ja kohe tegid teised endale samasugused. Ning nüüd ongi kogu asundus Eedo värvi ja karva,“ pöörati jutt naljale.

„Hää küll, mina vööpasin esimesena oma elamu,“ naeratas Eedogi, „aga küll on mõn-

da veel teilegi esimesena vööbata ja teha, mida teised hiljem järele teeksid. Võimalustest pole veel puudus...“

„Ega punasest värvist,“ katkestati teda.

„Ei—jah,“ naeratas Eedo endiselt, „ent olgu see siis vaid punane värv ja mitte — inimveri, millega teie omad sangarlikud teod ajalukku kirjutate“...

„Jah, aga nüüd on meilegi tüdrukud jäänud kaitseta, kuna esimene valss niisama maha jookseb,“ meenus kellelegi. Ning siis tõttasid kõik saali poole, kus peagi keskpöörand täitus valsitaktis hõljuvaist noorist.

„Kas vahetanuks nad nüüd oma korraliku rõivastuse katkise kuue ja sineli vastu, et tantsupõranda asemel sumada jäätanuna ja väsinuna läbi lumiste metsade ja soode, nagu need noored, kelle päevi nad kadestasid?“ Nii mõtles endamisi Eedo Kalmet, seisatades saali uktsel. Ent siis: „Aga on ometi hää, et neis veel elab see vaim ja võitlustahe, sest see tagab, et otsustaval hetkel Eestis on taas noori, kes on valmis loovutama oma senised mugavused ning kas või oma noore elugi, — isamaa hääks... Selline on kord juba noorus, ta loovutab kõik või ei midagi; kui andub, siis andub juba täielikult. Poolik ohver ei veetle teda.“

Rahvatants — seltskondlikuks tantsuks!

Juba mõnda aega on olnud päevakorral kavatsus elustada meie rahvatantse ja osa neist võtta tarvitusele seltskondlikkudeks tantsudeks. See võimaldaks meie rahvusliku omakultuuri ühe silmapaistvama avalduse levitamist kõige laialdasemates ringkondades, eriti aga noorte hulgas.

Rahvatants on meie algupärase heli-, sõnaja kujutatava kunsti kõrval seesugune rahvuslik omalooming, kus laiem üldsus ei tarvitse jääda päältvaatajaks, vaid saab rakendada otseselt ja isetegevalt.

Nüüd on Riikliku Propaganda Talituse rahvatantsu komitee astunud tänuväärse sammu ja teinud esimese valiku neist rahvatantsudest, mida peaksime võtma tarvitusele seltskondlike tantsudena. Nimelt soovitakse laiemates hulkades esimeses järjekorras levitada 3 rahvatantsu: 1. Viru valts, 2. Jooksupolka, ja 3. Jämaja labajalg. Kes neid tantsu juba tunneb, võib ütelda, et esimene valik on õnnestunud väga hästi ja pole mingit kahtlust, et juba varsti need tantsud saavad endile eluõiguse teiste seltskondlike tantsude seas.

Maanoored asuvad nimetatud tantsu õppima juba käesoleval talvel, et maanoorte üleriigiliste suvipäevade puhul võiksid neid rahvatantsu korruga tantsida tuhanded paarid.

„Tõusev Noorus“ es avaldame kõigi valitud tantsude kirjeldused ja noodid klaverisaateks. Säääl, kus varemalt rahvatantsu õppimisega pole tegeldud, on muidugi väga raske ainult kirjelduse järgi tantsu selgeks õppida. Õnneks leidub meil üle maa juba suur hulk vastava ettevalmistusega inimesi, kes võivad rahvatantsu õpetada. Ajakirjas toome rahvatantsude kirjeldused selleks, et nende õppimine võiks toimuda üle maa ühise kava järgi, sest teatavasti on igal tantsul mõningaid variatsioone.

Kuna ka kutselised tantsuõpetajad on otsustanud need tantsud võtta oma kursuste kavva, siis saab neid õppida ka koos moodsate tantsudega.

Nimetatud tantsude saatemuusika klaverile, puhkpillidele ja tantsuorkestreile kirjastab E. Lauljate Liit, kust neid noote saab tellida. Ka on kavatsusel nimetatud rahvatantsude heliplaadistamine.

Seltskondlike rahvatantsude kirjeldused.

Kirjeldused on hääks kiidetud
Rahvatantsu Komitee poolt.

1. VIRU VALTS.

Osavõtjaid:

Vaba arv paare.

Algeis:

Tantsijad seisavad paarikaupa ringis, nägudega vastupäeva, neiu poisi paremal küljel.

Lähteasend:

Poiss hoiab vasaku käega neiu vasakut ja neiu vasaku käe päält parema käega neiu paremat kätt nii, et ühendatud käed moodustavad risti.

1. tuur.

Tantsijad liiguvad kolme lühikese, kerge ja põlast vetruva vahetussammuga ringis vastupäeva, painutades sääljuures ülakeha ja pead samapoolse külje suunas, millise jalaga astutakse ette. Liikumist alatakse väliste jalgadega (poiss vasaku, neiu paremaga) (taktid 1—3). 4-ndal taktil poiss liigub lühikeste vahetussammudega, kuna neiu liigub kolme väikese jooksusammuga kaares poisi eest mööda tema vasakule küljele, pöördues takti viimasel osal näoga liikumise suunda. Taktid 5—7 sama, mis taktid 1—3, kuid selle erinevusega, et neiu on poisi vasakul käel. 8-ndal taktil liigub neiu lühikese vahetussammuga, kuna poiss liigub kolme väikese jooksusammuga kaares neiu eest mööda tema vasakule küljele. Sellele järgnevalt pöörduvad paariseltsilised nägudega vastastikku ja võtavad hariliku tantsuvõtte (s. o. poiss asetab parema käe neiuile piha ümber, neiu oma vasaku poisi paremale õlale, vabad käed ühendatakse kõrval õlavöö kõrgusel).

2. tuur.

Kirjeldatud tantsuvõttes tantsitakse vahetussammudega vetruvalt ringi päripäeva 8 takti, liikudes sääljuures ringis edasi vastupäeva.

2. JOOKSUPOLKA.

Osavõtjaid:

Vaba arv paare.

Algeis:

Tantsijad seisavad paarikaupa ringis, nägudega vastupäeva, neiu poisi paremal küljel.

Lähteasend:

Poiss asetab parema käe neiu ümber piha — neiu samal ajal asetab vasaku käe poisi paremale õlale. Välistes käed vabalt all.

1. tuur.

Alates väliste jalgadega (poiss vasaku, neiu parema) liiguvad tantsijad kolme väikese, vetruva jooksusammuga päkkadel ringis vastupäeva, teevad takti 4-ndal osal väikese hüppe välistel (poiss vasakul, neiu paremal) jalgadel, tõstes seesmise jala põlve ette ülespoole. Jooksul on kehahoiak veidi ettepoole, kuna hüppel viiakse keha endisesse asendisse ja välistes käed (poisi vasak, neiu parem) pendelduvad vabalt kaasa. Teise takti esimesel osal algavad tantsijad sama liikumist sisemiste (poiss parema, neiu vasaku) jalgadega, tehes takti 4-ndal osal hüppe sisemistel jalgadel (taktid 1—2). Sooritanud selle, võtavad paariseltsilised sulgvõtte (poisi käed neiu puusadel ja neiu käed poisi õlgadel, sirutatult) ja pöörlevad nelja hüpaksammuga, tehes ühe takti vältel kummalgi jalal ühe hüppe, kaks ringi päripäeva, liikudes ringis edasi vastupäeva. Pöörlemisel painutatakse keha tugijala suunas ja poiss hoiab ülestõstetud põlve natuke välja poole (taktis 3—4), neiu aga otse ette.

1. tuur korratakse veel kord (taktid 5—8).

Lõpetades võetakse lähteasend.

2. tuur.

Takti 1. osal sooritab poiss vasaku jalaga aste kõrvale (harkseis), sääljuures jalga vastu maad rõhutades, ja heidab parema käega neiu oma vasakule küljele (heitel viiakse keharaskus põlvest pisut kõverdatud väljaastutud jalale). Üheaegselt väljaastele kallutatakse ülakeha taha, koos samaaegse ülakeha pöördega paremalt vasakule, s. o. kooskõlas neiu liikumisega paremalt vasakule. Heitel on vaade juhitud neiuile. Neiu samal ajal jookseb kolme väikese sammuga, alates parema jalaga, poisi vasakule küljele, teeb takti neljandal osal paremal jalal hüppe, tõstes sääljuures vasaku jala põlvest kõverdatult ette, ning pöörduv hüppel vastupäeva ringi, asetades parema käe poisi vasakule õlale, ja painutab ülakeha veidi taha (takt 9), vaade juhitud poisile. Seejärele heidab poiss vasaku käega, tehes parema jalaga rõhulise aste paremale. Nüüd jookseb neiu kolme väikese sammuga, alates vasaku jalaga, oma endisele kohale, teeb (takti 4-ndal osal) vasakul jalal hüppe koos päripäeva pöördumisega, tõstes parema jala põlvest kõverdatult ette (takt 10). Võttes vöökohavõtte, pöörlevad paariseltsilised päripäeva nagu 1. tuuris (taktid 11—12).

2. tuur korratakse (taktid 13—16).

1. VIRU VALTS

Valimik rahvatantse 1

Eesti rahvavits.
Sdn. A. VEDRO

Parajalt MM ♩ = 132

Eelmäng.

Tants

2. JOOKSUPOLKA

Eelmäng.

Eesti rahvaviis,
Sdn. A. VEDRO

Parajalt MM ♩ = 132

§ Tants

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The piece begins with a piano (*f*) dynamic. The first measure contains a complex chordal texture. The second measure continues with similar chords. The third measure shows a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and a section marked with a '§' symbol, indicating a dance section, with a forte (*f*) dynamic.

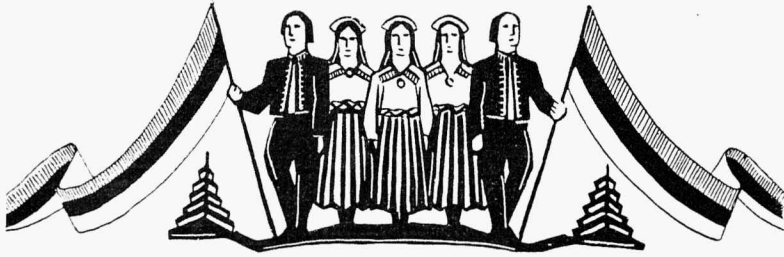
The second system of musical notation consists of two staves. It begins with a piano (*p*) dynamic. The first measure has a melodic line in the upper staff. The second measure continues the melody. The third measure has a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and two endings: '1.' and '2.'. The first ending leads back to the beginning of the system, and the second ending leads to the next system.

The third system of musical notation consists of two staves. It begins with a piano (*p*) dynamic. The first measure has a melodic line in the upper staff. The second measure continues the melody. The third measure has a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and a section marked with a '§' symbol, indicating a dance section, with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

The fourth system of musical notation consists of two staves. It begins with a piano (*p*) dynamic. The first measure has a melodic line in the upper staff. The second measure continues the melody. The third measure has a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and a section marked with a '§' symbol, indicating a dance section, with a forte (*f*) dynamic.

The fifth system of musical notation consists of two staves. It begins with a piano (*p*) dynamic. The first measure has a melodic line in the upper staff. The second measure continues the melody. The third measure has a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and two endings: '1.' and '2.'. The first ending leads back to the beginning of the system, and the second ending leads to the next system.

The sixth system of musical notation consists of two staves. It begins with a piano (*p*) dynamic. The first measure has a melodic line in the upper staff. The second measure continues the melody. The third measure has a melodic line in the upper staff. The system concludes with a double bar line and a section marked with a '§' symbol, indicating a dance section, with a forte (*f*) dynamic.

E. Vecbo.

Proloog vabadusele.

(KÕNEKOORI ETTEKANDES.)

KOOR: (meeleolu kerge, rahulik)

Elas vaba rahvas Läänemere kõrgel kaldal.

Elas töös ja rahulikes toimetuses.

*Igas hinges põles vabadusetungal —
kõikjal helises vaid laulu rõõmus viis...*

(M. Lüdigi: Kiigelaul.)

I NAINE: (ärevalt, varjatud kartustundega)

Avanes taas värav põhjast,

II NAINE:

idast,

III NAINE:

lõunast;

I NAINE: (kurtes, hädaldavalt)

Sisse tungis venelane,

II NAINE:

roots

III NAINE:

ning saks.

IV NAINE: (valulise ironiaga)

Kõik tahtsid maitsta Eesti rahuõunast,

V NAINE: (samuti)

Et saada jõudu sest

NAISKOOR:

ja minna rammusaks!

MEESKOOR: (kirjeldavalt, toon on segatud kaebamisega)

*Esile kerkib laastava salga järele salk,
tappes rahvast ja põlema süüdates tared.*

NAISKOOR: (pettunult)

*Oli see Taara poolt Eestile lubatud rahupalk,
Et üle maa laiusid verevad tapluse kaared!*

KOOR: (kirjeldavalt)

*Kõikjal valitses häda ja kajasid kaebed —
silmist voolasid soolased pisarateveed.*

*Kogu maa muutus vettinuks valust ja verest,
suur loodus langes loogu ähvardava mure*

[eest.

MEESKOOR: (tumedit)

Läänest ligines ristiga mehi —

NAISKOOR: (esiletungiva vihaga)

Turskeid ja rasvaga koormatud kehi.

I NAINE: (kurtes)

Teotades meie ohvripaiku!

II NAINE: (kurvalt)

Järele jättes vaid riivetet laiku!

III NAINE: (irooniliselt)

Jumala armul ei olevat piiri —!

IV NAINE: (suureneva ironiaga)

Kõikjal Ta külvavat õndsuse kiiri!

V NAINE: (osatavalt)

Kadugu kõik mis loonud Taara!

I NAINE: (samuti)

Petlikku õpetust hüljakem ära.

I MEES: (raske rõhuga)

Samas langesid hiies kõik vägevad puud —

II MEES: (vihaga)

Teisal Issanda halastust töotasid suud.

KOOR: (mõtet alla kriipsutades)

*Rahvas igatses tõe ja ihaldas õigust —
Üksi rõõmu ei saavutanud petlikust*

[võidust.

(paus, punase valguse kuma)

KOOR: (pikkamööda, tumedalt)

*Süis tuli kohutav jüriöö,
verine halastamatu piinamistö.
Taevas punas vereva koidu kumal;
hüüti.*

I NAINE: (valuliselt)

Avita Taara!

KOOR: (vaikselt)

Taevane Jumal.

NAISKOOR: (õhates)

Asjatult haaras ahelais käsi pilvede poole—

MEESKOOR: (pettunult)

*Läänemere kallas oli jäetud väljaspool'
[Jumala hoole.*

KOOR: (kirjeldavalt, toon on segatud viha ja valuga)

*Kumeraks paendus endine sirge ja turja-
[kas selg.
Mõisniku ees roomama pidi kui armetu
[vagel.*

(õhates)

*Ikka tuhmimaks muutus vabadusvalguse
[helk,
nõgise tahmaga kattus hülgav priiusepeegel.*

MEESKOOR: (valuga)

Vaba rahvast peksti kui viletsat peni

NAISKOOR: (jälestusega)

Ihu sageli kirjas verevermetest muster.

MEESKOOR: (tõusva vihaga)

Hambad keelesse surudes kannatas ori seni

NAISKOOR: (samuti)

*Kuni tast üle õõ muutus vaenlasele kar-
[detav*

I MEES: (välja paisates)

Hamster!

(Pasuna signaal. Porilaste marss.)

I MEES:

Tõuse üles!

Tõuse kangelane!

KOOR: (rõõmuelevusega)

Hüüdis kaugelt võõras vägev hää!

I MEES: (õhutades)

Sinu valda rõhub raske vanne,

õõ on sinu laste hinge pääl.

(tempo tõuseb)

Ära oota teise avitavaid käsi,

(rõhuga)

Ise kogu kokku kadund jõud ja ramm.

Ära võidusõnu kõnelemast väsi,

üle riigi kajagu su marssiv

KOOR: (lühidalt ja rõhuga)

samm!

I NAINE: (rõõmsa elevusega hääles)

Vaata, juba kerkib vabaduse päike!

II NAINE: (samuti)

Kallab üle riigi oma soojendava läike!

I MEES: (kindlalt)

Aeg on teha lõppu tumedale orjaõõle,

II MEES: (tulise hooga)

Mehed — tõuske üles vabaduse tööle!

KOOR: (ühisel meelel hoogsalt)

Põgenema löõgem vaenu malev —

I MEES:

kuulake —

(paus)

te nime kutsub kõikevõimas Kalev!

(K. A. Hermann. Isamaa ilu hoieldes.)

KOOR: ((vaikselt ja valuliselt)

Ligemal Jumal sul'

I NAINE: (kurvalt)

Heliseb leinaviis omaste suus.

I MEES: (valuliselt)

Kaaslase vabadus päästeti läbi

(kõrgelt)

võidu

ja

(langedes)

surma...

I NAINE: (pisaraid neelatahes)

Valge ristimärk kalmule raiuti kasepuust

KOOR:

*Verest väetatud maa ahmis endasse võidu-
[hurma.*

I MEES: (lohutades)

Emake,

sa ära nuta, et langenud olen.

(tõusva vaimustusega)

*Nüüd ma tulise tunglana kõikide südames
[põlen.*

(rahuldatult)

Aupärg saadab mind viimasel rännakuteel,

(lohutades)

koos minuga sõidab teisigi langenuid või-
[dureel.

I NAINE: (võidutsedes)

Nüüd on me piirid!

II NAINE: (samuti)

Ja meie rajad!

III NAINE:

Puiesteed!

IV NAINE:

Pargid!

V NAINE:

Ja jumalakojad!

I NAINE: (juubeldades)

Puhtaks pestud määrivast saastast

II NAINE: (vabanenud rõõm)

Kõikjal vaid lauldakse võidukast aastast.

KOOR: (hoogsalt)

Ühiselt hõiskame üle maa —

NAISKOOR: (uhkusega)

Saavad rannad Soomeski kajama.

KOOR: (usutavusega)

Ühed ju oleme edasipüüdjad!

NAISKOOR: (samuti)

Ühiste aadete poole hüüdjad!

MEESKOOR: (tõusva vaimustusega)

Vennad!

Ühiselt valanud verd.

Ühiselt kaitsnud maad ja merd!

KOOR: (mahedalt)

Ole tervitatud,

Süda soe.

(Isamaa hiilgava pinnalta paistab)

I MEES: (hõisates)

Nüüd on kõikjal uhked viljaväljad!

II MEES: (uhkusega)

Kadunud on rabad!

NAISKOOR:

Tühjad ja paljad.

III MEES: (rahuloluga)

Haljendamas kingul rammus oras.

MEESKOOR: (vaimustusega)

Silmis läigatamas iseteadvusteras.

NAISKOOR: (hoogsalt)

Uhked me!

MEESKOOR: (tempo tõuseb)

Sest oma kätetööga

me uue riigi loonud mõne ahta ööga!

KOOR: (õrnalt)

Kallis siin iga üksik rada ja lapp

(kaalukalt)

Pole meil pillata!

(avameelselt)

Piir on ju napp.

(kaalukalt)

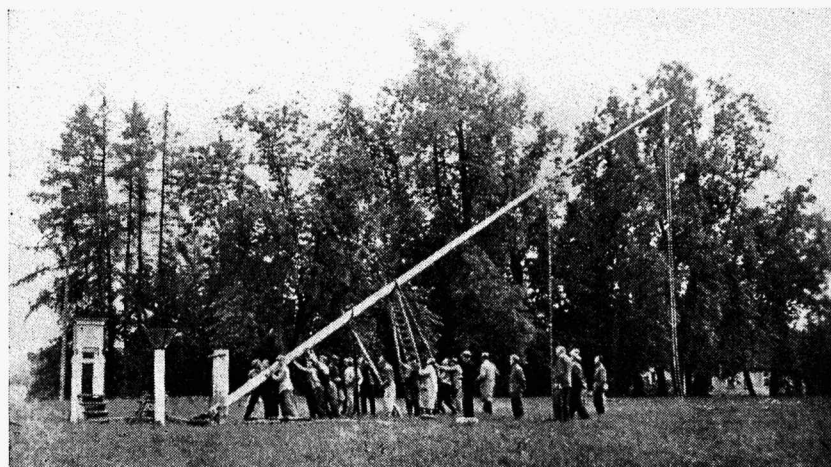
Pole ka varaga hiilata. —

(tõusva hooga)

Süski, rõõmus ja rahus

elame!

(M. Härma. Veel kaitse kange Kalev.)

Maanoored püstitavad lipuwarda.

Miina Härma

75-aastane.

MIINA HÄRMA.

Kes maanoortest ei tunneks selliseid laule, nagu „Isamaa, õitse sa“, „Ma tõstan oma silmad“, „Kuldrannake“, „Küll oli ilus mu õieke“, „Kevade kiitus“, „Õöbiku surm“, „Mis sa no-pid, neiukene?“, „Enne ja nüüd“, „Viimse veretilgani“, „Veel katise kange Kalev“, „Meeste laul“, „Tuljak“, „Pidu hakkab“, „Ehi veli, opi veli“, „Tule koju“ jt., kuid vähe on neid, kes teavad, et kõik need viisid on loonud Miina Härma, naishelilooja, kes 9. veebruaril pühit-ses oma 75-aastast sünnipäeva. Ei tahaks nagu uskuda, et nende viiside loojaks on nai-ne. Kergem on seda uskuda meeleolurikas-kest, kevadröõmsatest, elegilistest, romantilis-kest ja südamlilikult lüürilistest viisidest, kuid kahtlus tekib selliste heroiliste ja võimsarüt-miliste helindite puhul, nagu on seda „Meeste laul“, „Viimse veretilgani“ jt. Sellist mehiste heroismi leidub harva isegi meesheliloojate juures. Ent paraku on see nii — nende viisi-de komponistiks jääb Miina Härma, tragi naiskuju romantilisest ärkusaja õhkonnast, kes sündis 9. veebruaril 1864. a. Raadi vallas Tartu lähedal ja kelles muusikaande avastas tuntud muusikamees K. A. Hermann.

Mõttetu oleks sinjuures pikemalt peatuda Miina Härma elukäigu juures, kuna see ei sisalda palju päüle töö, töö ja töö ning võitle-

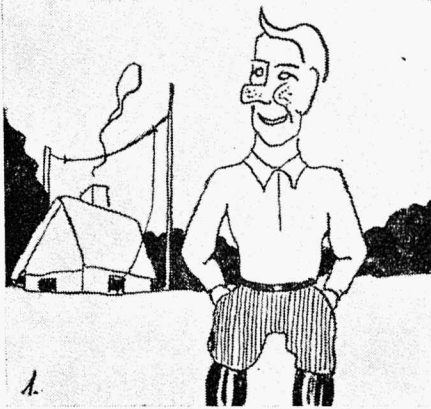

Seesugusena näeb M. Härmat maanoor J. Kangro.

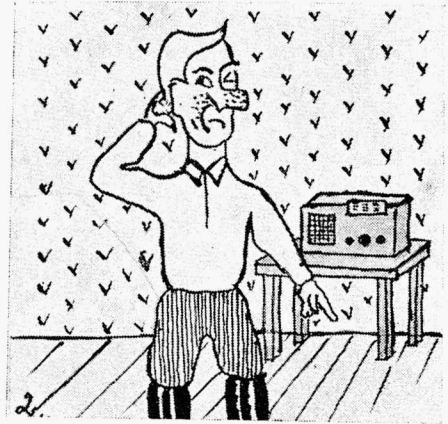
mise aineliste raskustega. Püüab selle nime-tamisest ja Miina Härma saavutuste kõrvuta-misest, et saada kujutlust tugeva tahte ja vä-simatu püüdluse tasust. Tõsi küll, Miina Här-ma ei ole loonud meie heliloomingusse oma ajajärku ega teinud murranguid, kuid see ei vähenda ta elutöö võrratusuurt tähtsust. Ise sügavalt inspireeritud Anna Haava lüürikast ja Koidula isamaalauludest, on ta oma viiside-ga viinud isamaalsustundeid tuhandete süda-meisse. Ning M. Härma looming on peaaegu täiesti vaba saksa järelromantikute sentimen-talismist, milline pahatihti mõjustanud meie vanemate heliloojate loomingut. Eriliseks tee-neks Miina Härmale tuleb aga see, et ta oma rahvaviisi-seadetega on taaselustanud ja muut-nud üldtuntuks juba ununema kippuvaid rah-valaulu. Ning väärib tähelepanu, et Miina Härma on kasutanud rahvaviisiseadete juu-res ainulaadset võtet — ühendanud motiivi-deks mitu rahvaviisi ja loonud nad ilma eri-liste sidepartiideta üheks lauluks. Kuni 8 rah-va viisi leidub sel viisil ühendatuna ühes lau-lus, näteks „Lauliku lapsepõlves“. See on kahtlematult tähelepanuvääriv.

75-aastane töökangelanna Miina Härma ise elab praegu Tartus, kus ta tuntud muide noorte annete abistajana, ergutajana ja orga-niseerijana. Ka see on teene, mille eest juu-bilarile tuleb ütelda südamlik tänu.

J. K.

Kusti Murulauk tahab olla edumeelne maanoor. Et ajaga kaasas käia mureses ta kodutallu raadio.

Põllumajanduslik kõne: ... „seepärast peame ratsionaliseerima ja mehhaniseerima kogu talukäitise.“

Näitekohtu kava kanakasvatuse alalt.

Koostanud R. Paglant.

Tegelased:

- 1 kohtu-eesistuja,
- 2 kohtunikku,
- 1 sekretär,
- 1 ekspert,
- 1 kohtupristav,
- 1 nõudja volinik,
- 1 kostja volinik,
- 5 tunnistajat.

Asjaarutamise käik.

Kohtupristav korraldab kohturuumis. Sekretär tuleb sisse, istub publiku poolt vaadates paremale poole laua otsa. Pristav hüüab asjaosalised nimepidi välja. Heliseb kell 3 korda.

Kohtupristav: „Püsti tõusta, kohus tuleb!“

Kohtu-eesistuja: Palun istuda! Avan kohtuistung. Arutusele tuleb Kaasiku talu peremehe Peeter Eitea kaebus oma kanakarja vastu nende vähese tasuvuse pärast. Kas asjaosalised on kõik kohal?“

Kohtupristav: „Kõik on kohal.“

Kohtu-eesistuja: „Palun tunnistajad eraldada. Kas kaebalused on ärakirja süüdistusaktist kätte saanud?“

Kaebaluse volinik: „Jah!“

Kohtu-eesistuja — loeb ette süüdistusakti.

Süüdistusakt.

Kõrgeaulisele

N. N. põllumajanduslikule kohtule.

Peeter Eitea, elukoht Pärnumaal N. vallas, Kaasiku talus,

kaebus

oma kanakarja vastu nende vähese tasuvuse pärast.

Nõudesumma Kr. 50.—

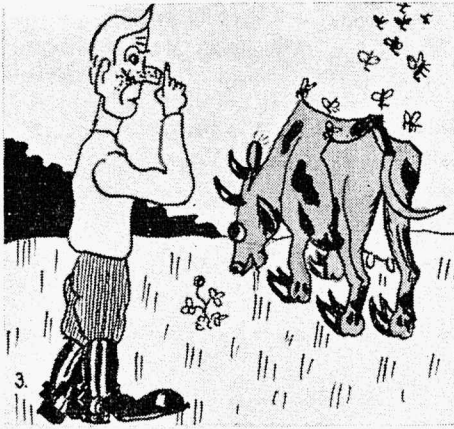
Pean minule kuuluvas Kaasiku talus igal aastal 15 kuni 20 kana, kes ei anna mulle nimetamisväärsset sissetulekut, vaid teevad ainult pahandust. Palun kohut minule kuuluvaid kanu võtta kohtulikule vastutusele järgmiste süütegude pärast:

1. Minu kanad ei mune talvel, vaid hakkavad munele alles kevadel, kui munad on odavad.

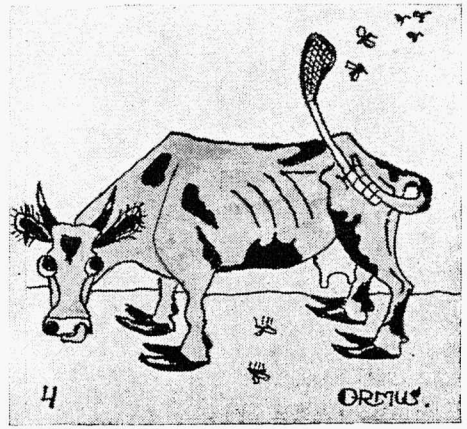
2. Munevad määrdinud, suure õhuruumi- ja, õhukese koorega ja loksunud mune, millede müümise eest pidin turul karistada saama. Eksportmunade vastuvõtupunktis ei võeta sääraseid mune üldse vastu.

3. Siblivad segamini minu tubakapeenrad, mistõttu pean poest tubakat ostma.

4. Söövad ja tallavad kasvava vilja enne lõikust.

„Oi- oi! Ära söövad Puniku! Siin oleks tarvis mehhaniseerida pärmude tapmist. Aga kuidas seda teha?“

Hää nõu on leitud. Punik võib rahulikult ahmida värsket rohtu ja mõelda toodangu tõstmisele.

5. Oma kaagutamiseega rikuvad nad igal hommikul minu tütre Kadri magamisrahu.

6. Neljal esimesel aastal munesid vähegi rahuldavalt, aga kahel viimasel väga vähe.

7. Mustavad lehmade sõimed ja kraabivad põhud segi.

Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes palun kohut rahuldada minu nõudesumma Kr. 50.— suuruses ja mõista kanu igatiht munema vähemalt üle päeva ühe eksportmuna, mis oleksid täiesti puhtad, tugevakoorelised ja väikeste õhuruumidega. Keelaks kanadel, et nad ei õpetalks tibusid siblimaa ega üle piiri naabri maal käima. Munema peaksid kaagutamata, et tütar Kadri rahulikult magada saaks.

Poolte mitteilumisel palun asja arutada ja otsus tagaselja teha.

Käesoleva kaebuse kinnitamiseks palun üle kuulata tunnistajatena:

1. Miralda Lilleorg, Kaasiku t. teenija, 24. a. vana.
2. Anu Punt, Kaasiku t. saunanaine, 58 a. vana.
3. Kadri Eitea, Kaasiku t. peretütar, 17 a. vana.
4. Jüri Päsmer, munapunkti-pidaja, 32 a. vana.
5. Toomas Mänd, Naabri t. peremees 46 a.

Austusega

Peeter Eitea.

Kohtu-eesistuja: „Kas Teie volitavad tunnistavad end süüdi? Sõna on kaebaluse volinikul.“

Kaebaluse volinik — eitab süüd, tuues ette põhjendusi.

Kohtu-eesistuja: „Selles asjas kuulatakse üle tunnistajaina:

1. Miralda Lilleorg, Kaasiku t. teenija.
2. Anu Punt, Kaasiku t. saunanaine.
3. Kadri Eitea, Kaasiku t. peretütar.
4. Jüri Päsmer, munapunktipidaja.
5. Toomas Mänd, Naabri talu peremees.

Kohtu-eesistuja: „Palun tunnistajad sisse kutsuda.“

Küsimused (vormilised): Kas Teie olete . . . . .; kui vana . . . . .? Elukoht . . . . .? Kas olete varem kohtu poolt karistatud?

Kas pooled on võõrad? Nendega sugulased ei ole? Omakasu saamiste sihte ka ei ole?

Kohtule tuleb tõtt rääkida, valetunnistuse eest on raske karistus. Siia jääb tunnistaja Miralda Lilleorg, teised lähevad tunnistajate tuppa.“

Kohtunikude küsimused tunnistajale ja ekspertidele.

Tunnistaja Miralda Lilleorg.

1. Kaua olete teeninud Kaasiku talus?
2. Kas Teie teate, palju kanu Kaasiku talus on?
3. Palju varem kanu on peetud?
4. Kus kanad elavad?
5. Kui suur see laut on?
6. Kas laut on soe?
7. Mida kanadele söödetakse?
8. Mitu korda päevas süüa saavad?
9. Mida tehakse munadega?

Tunnistaja Anu Punt.

1. Mida teab Kaasiku talu kohta hääd või halba kõnelda?
2. Kas kasvatab kanu?
3. Kuidas munevad?
4. Mida veel teab?

Tunnistaja Kadri Eitea.

1. Kas vastab tõele, et kanad segavad ma- gamist?
2. Kas kanade eest hoolitseb?
3. Kas linnukasvatuse kirjandust on luge- nud?
4. Kas on maanoorteringi liige?
5. Kuidas hoitakse mune ?
6. Mis tõugu kanu Kaasikul peetakse?

Tunnistaja Jüri Päsmer.

1. Kas tunneb Peeter Eitead?
2. Kui sageli mune punkti toob?
3. Missuguse mihusega (kvaliteet) munad on, kas puhtad, hästihoitud või on määr- dinud, loksunud?
4. Kas lähevad eksporti või siseturgu?
5. Kas on sellel tähtsust, kuhu määratakse, kas sise- või välisturgu?
6. Kui sageli peaks mune müügile tooma?
7. Kas munaühingu liikmeks olemisest on kasu?
8. Kuidas saab munaühingu liikmeks?

Tunnistaja Toomas Mänd.

(Eeskujuliku talu peremees.)

1. Kas kasvatab kanu ja kui palju?
2. Mis tõugu?
3. Kas on eraldi kanamaja?
4. Kunas ehitas?
5. Kuidas saab kanala ehituspreemiat?
6. Kas maja on tarvilik?
7. Kas kanapidamine tasub end?
8. Kas talvel munevad?
9. Kui kaua kanu peab?
10. Kas on munaühingu liige?

Ekspert.

1. Miks kanad talvel ei mune?
2. Millest oleneb muna õhuruumi suurus ja kas sellel on tähtsust?
3. Miks kanad munevad õhukesekoorelisi ja nahkmune?
4. Miks munevad loksunud mune?
5. Kui sageli peaks mune müügile toimetama ja kuidas pakkima?
6. Kas on kanadele eriruum vajalik?
7. Kas ka loomalaudas võib kanu pidada?

8. Kas kanade tõul on tähtsust? Kust saab puhtatõulisi kanu?
9. Millist sööta peaksid kanad saama, et nad hästi muneksid?
10. Kui palju võib kana aastas munedada?
11. Kas kanapidamine võib tulu anda?
12. Kui vanaks võib kanu pidada?
13. Kuidas saab kanu vanaduse järgi eral- dada?

Sõna saab nõudja volinik.

Sõna saab kaebeluse volinik.

Kohtu-eesistuja: „Kuulutan vahe- aja. Kohus läheb tegema otsust.“

Heliseb kell 3 korda.

Kohtupristav: „Palun püsti tõusta! Kohus tuleb.“

Kohtu-otsus loetakse ette rahva püsti seistes.

Kohtu-otsus.

Kohus, ärakuulates poolte ja tunnistajate seletused, kaitsjate kõned, käsitledes Inim- likkuse seaduse §§ 6., 31., 58., samuti kõi- gi sulekandjate ühist määrust, mis vastu võetud kogu küla sulekandjate ühisel koos- olekul Aasmäe talu lakas Hoolasmäe suure ja vägeva kuke eesistumisel §§ 1.—17. õig- luse ja parema linnupidamise nimel,

otsustas:

1. Nõudja palve rahuldamata jätta.
2. Kohtu- ja asjaajamiskulud nõudjale panna, mittemaksmisel peremehele õlle- tegemine ära keelata ja odrad kanadele anda.
3. Kohustada Peeter Eitead kanadele eraldi ruumi korraldama.
4. Kanu mitmekesisemalt ja küllaldaselt söötma.
5. Soetama puhtatõulised kanad.
6. Teenijale Miralda Lilleorg'ile hooletuse ja korratuse eest vali noomitus teha. Sen- niks aga, kui ta end ei paranda, talle ära keelata igasugune näojume võltsimine sellekohaste preparaaside abil. Selle otsuse pääle võib edasi kaevata 5 sekundi jooksul rahvakohtule.

* * *

Kohtu-eesistuja poolt asjaosalistele esita- tavatele küsimustele vastuste suhtes oleks soovitatav kohtukorraldajail nõusaamiseks ko- hale kutsuda linnukasvatuse konsulent.

Kohtuistung ei tohiks kesta üle 2 tunni. Seltskonliiku kohtu korras kõnesoleva küsti- muse selgitamine on kahtlemata huviärata- vam kui loeng. Siia on võimalik sisse põi- mida paras jagu nalja, — hoiduda tuleks aga labasustest.

Kirjatööde võistlus.

„Rukki kasvatamine N talus”

Ülemaaline Maanoorte Ühendus korraldab koos Väetusnõuande Bürooga maanoortele kirjatööde võistluse teemal „Rukki kasvatamine N talus” järgmistel tingimustel:

a) Võistlustest võivad osa võtta kõik maanoored kuni 25 aasta vanuseni, kes tegelevad põllutööga.

b) Kirjatööd saadetakse Ülemaalise Maanoorte Ühenduse sekretariaadile aadressil: Tallinn, Pikk 42, hiljemalt 1. maiks 1939.

d) Kirjatöö ülesandeks on lähemalt kirjeldada meie tähtsama leiva- ja müügivilja — rukki — kasvatamist kodutalus, kusjuures tuleb käsitleda eriti järgmisi küsimusi:

1. Talu nimetus, asukoht, suurus, külvikord. Kui talus kindlat külvikorda ei ole, siis mis on tavaliselt rukki eelviljaks?

2. Mullastik, selle päälispind (savi, liiv, soo, savikas liiv jne.) ja aluspõhja omadused, (vee läbilaskvus jne.).

3. Veeolud. Kas muld on küllalt kuiv või kannatab liigniiskuse all? Kas maa on kuivendatud (lahtiste või torukraavidega)?

4. Sademed. Kas ümbruskond kannatab üldiselt põua all, või on sademeid küllaldaselt või liiga palju?

5. Laudaväetus. Kas rukis saab järjekindlalt sönnikut, millal veetakse sönnik kesale ja millal küntakse sisse (kas kohe pärast vedamist või hiljem)?

6. Kesa harimine. Palju aega enne rukki külvi korraldatakse kesa, kas on tarvilusel ribaskünd või ringkünd? Kuidas haritakse maa pärast korduskündi külvi valmiks (vedrutamine, äestamine)?

7. Kaalifosfaatväetus. Kas ja missuguseid kali- ja fosforväetisi antakse tavaliselt rukkile, millal ja kui palju ha kohta? Kas seda tehakse harjumusest või on olemas sellekohaseid kogemusi? Kuidas kaalifosfaatväetus segatakse mullaga (äestamise, vedrutamise abil või teisel teel)?

8. Lämmastikväetus. Kas rukist väetatakse lämmastikuga ja millise väetisega?

9. Kunas külvatatakse lämmastik ja mitu kg antakse heektaari kohta?

10. Kui lämmastik külvatatakse kevadel, kui kõrge on siis rukkioras?

11. Kas talus on korraldatud rukkiga väetuskatseid, missuguseid ja mis nad näitasid?

12. Kas kasvatatakse kindlat sorti ja missugust?

13. Kas seeme puhitakse ja kas tehakse idanemisproovi?

14. Kas on tarvilusel laialtkülv või reaskülv ja kui suur on seemnemäär hektaarile?

15. Kuidas hoolitsetakse rukki eest kasvuajal?

16. Kui suurt saaki annab rukis hektaarilt?

e) Kirjatööd peavad olema kirjutatud puhtalt ja selgesti loetavalt ning nende juures peavad leiduma järgmised andmed: 1) võistleja nimi, 2) aadress, 2) vanus, 4) kas ja missuguse maanoorte organisatsiooni liige on võistlusest osavõtja.

g) Ülemaalise Maanoorte Ühenduse ja Väetusnõuande Bürool on õigus avaldada tasuta võistlusele saadetud kirjatööd „Tõusev Nooruses” ja mujal.

Parimate kirjatööde autoritele jagab ülemaaline Maanoorte Ühendus 30 rahalist auhinda 300 krooni suuruses, ja nimelt:

1 esimene auhind	à Kr. 50.—	Kr. 50.—
2 teist auhinda	à Kr. 30.—	Kr. 60.—
2 kolmandat auhinda	à Kr. 20.—	Kr. 40.—
5 neljandat auhinda	à Kr. 10.—	Kr. 50.—
20 ergutusauhinda	à Kr. 5.—	Kr. 100.—

Kokku Kr. 300.—

Tööd hinnatakse komisjoni poolt, kuhu kuuluvad esindajad Põllutöökojast, Ülemaalisest Maanoorte Ühendusest ja Väetusnõuande Büroost, igast asutisest 1 esindaja.

Juhised kõrsheina seemne kasvatuseks.

Agr. H. Selja.

(Järg.)

Vaheltharimine kasvu ajal.

Vaheltharimise eesmärgiks on umbrohtude hävitamine, mulla stukturi parandamine ja niiskuse hoidmine. Umbrohtude hävitamisega tuleb sageli alata juba varsti pärast külvi, sageli isegi enne orase tärkamist. Esimeseks reavahe harimisriistaks on enamasti lõikenugadega varustatud käsiplaneet. Kui planeeti pole, siis väiksemaid seemnepõlde saab korrashoida ka kõbla abil. Järgmiseks riistaks on siil. Nuga-dega varustatud siil lõikab ettetulevad umbrohud kõik läbi, jättes järele umbrohuta puhta ja koheda mulla. Siil ei aja ka mulda kõrvale väikestele heinatamidele pääle ja võimaldab seega juba külviaastal heinaridadel kasutada hobuse tööjõudu. Rea kohad tulevad käsiti umbrohtudest puhastada.

Järgmistel aastatel tuleb seemnepõld siiliga suve jooksul vähemalt kaks korda läbi ajada, esimene kord kevadel ja teine kord pärast lõikust. Kui vaheltharimisel väga palju mulda pillutakse vao harjadele, siis on otstarbekohane pärast vaheltajamist seemnepõld varakevadel või pärast lõikust äkkega pikiridu üle lasta. Vanemate põldude äestamine üldse on sageli osutanud kaunis hääksi.

Koristamine.

Koristamiseaja suhtes on eri liigid erisuguse tundelikkusega. Eriti kergesti varisev on pärisaruhein. Kogenud seemnekasvatavad koristavad seepärast seemnepõllu pisut haljamalt ja lasevad seemne vihkudes põllul järel valmida. Sääljuures ei tohi aga seemnevihkusi jätta kestvate sadude kätte, see rikuks kohe seemne väärtust. Kohasemaks ajaks seemnepõllu koristamisel loetakse seda aega, kui õisikud kergelt vastu peopesa lüües pudenevad peo pääle juba mõned valminud seemned.

Väiksemaid seemnepõlde on kõige kohasem lõigata sirbiga. Lõigatud hein seotakse vähdastesse vihkudesse ja asetatakse hakkidesse või viljaredelitele järelvalmima. Suuremate seemnepõldude koristamisel tuleb kasutada viljaniitjaid.

Peksmine ja puhastamine.

Kõikide heintaimede seemneid on võimalik harilikult peksumasinaga vartest eraldada. Pal-

jud eraldavad seemned vartest ka lihtsalt rabamise teel, nii saadakse kõige parem seeme. Kuna rabamisel jääb ikkagi osa seemet sisse, siis tulevad varred pärast rabamist veel läbi peksumasina lasta või vartadega peksta. Nii saadakse teisesordiline, kõhnem seeme.

Ka suurema osa heintaimede seemnete puhastamine ei tee erilisi raskusi. Peksumasi-nast läbitulnud või rabatud seemne lõplikult puhastamiseks aitab sagedasti juba selle ühekordset tuuliksorditajast läbilaskmisest.

Nurmikute üksikud liigid ja sordid on aga varustatud karvakestega, mille tõttu seeme jääb tusti. Nurmikute seemneid saab karvakestest vabastada A-s. „Fr. Krulli“ ristikheinaseemne hõõrujaga. Paljud on hää eduga nurmikuid hõõrunud ka harilikus jahuveskis, lastes seemne läbi parajale kõrgusele tellitud veskikivide. Sel puhul peab seeme hästi kuiv olema. Mõnekiloli seemnehulki võib ka lihtsalt käega läbi tiheda traatsõela hõõruda, mille läbi karvad seemnetest eraldatud saavad.

Seemnepõllu väetamine.

Laudasõnnikut on seemnepõllule kõige otstarbekohasem anda eelviljadele. Otse heina-seemnepõllule laudaväetust anda ei ole soovitatav, kuna nii tooksime põllule väga palju ka umbrohuseemneid. Kui eelvilja sai laudasõnniku ja mineraalväetuse, siis võib kunstväetise norm külvi eel olla väiksem, sest külviaastal ei suudaks seemnepõld niikuinii ära kasutada tema jaoks antud rikkalikumat väetust. Tavaliseks väetusenormiks külviaastal võiks olla 200 kg superfosfaati, 100 kg kaalisoola ja 100 kg lubiammooniumsalpeetrit hektaari kohta. Reegli-päraseks igaaastaseks väetuseks võiks olla ha kohta 200 — 300 kg superfosfaati ja 100 — 150 kg kaalisoola sügisel ning selle lisaks kevadel veel kuni 150 kg lubiammooniumsalpeetrit. Vanemate seemnepõldude, eriti aga timuti põldude puhul, kui seemnesaagid hakkavad juba vähenema on tarvilik seemnepõldu väetada veel turbasegase või pudeva laudasõnnikuga. Seesugune päälisväetuse vaheltharimise riistadega mullaga segatult, aitab uuesti elustada heina-seemnepõldu, tõsta saaki ja pikendada selle kestvust.

MÕTTEVAHETUS

Uusi sissetulekuid otsimas.

Vastuseks Enno Piirile.

Kui lugesin Enno Piiri artiklit „Maanoorteringidele uusi sissetulekuid otsima“, siis ültusin nende arvutuste juures, mis sääl tehtud. Ja mulle meenus tahtmatult üks matemaatiline anekdoot: ametnik läinud küsima palgalisa, et elu kallis, tööd palju jne. Direktor kuulanud asja ilusasti ära, algul olnud kõigea isegi üsna päri. Siis aga hakanud arvutama: ametnik töötab päevas 8 tundi ehk teiste sõnadega — $\frac{1}{3}$ päevast. Aastas teeks see 122 päeva. Iga aasta sisaldab vähemalt 62 pühapäeva ja püha, seega jääks järele 60 tööpäeva. Kuna aga iga ametnik saab aastas kuuajase puhkuse, siis jääb ainult 30 tööpäeva — ainult üks kuu tööd! Ja säärase pisikese tööaja eest ei või ometi nõuda suurt palka! — Mis ametnik ise asjast arvas, seda ma ei tea.

Muidugi näitate teie varsti, millised vead on arvestuses, ning et ametnik võib rahule jääda. E. Piiri arvestustes aga pole sääraseid otsekoheseid vigu ja see asi paistab olevat üsna õige. — Ometi on Enno Piiri arvestused vaid siis õiged, kui lähtuda harilikust raamatupidamise seisukohast. Ta mainib isegi, et — tegelikud pidude aruanded ei näita sääraseid puudujääke, kuna ei arvestata kulutatud aega. — Lisab aga — maanoorteringid, kui tööorganisatsioonid, peaksid kindlasti ka sellega arvestama. — Siin on üks suur arusaamatus, sest maanoorteringid pole tööorganisatsioonid, vaid „maanoortering on isamaaline põllu- ja kodumajanduslik maanoorsoo koondis“ (maanoorteringi põhikiri p. 1). See on ometi midagi muud kui vaid tööorganisatsioon ja see paneb maanoorteringidele hoopis laialdasemad ülesanded ning kohustused. Maanoored teevad tööd, sest töö on iga inimese auasjaks. Kuid nad teavad, et töö on see, mis võimaldab neile kõigile kultuurihüvede maitsmist. Maanoored ei mõtle alati ainult tööle ja selle materjaalsele tasuvusele. Muidu ei oleks ju mõtet hakata propageerima ei kodukaunistamist, ei rahvatantse, ei kodu- ega külamuuseme ja palju muid. Ka pidud kuuluvad nende liiki ega saa nende korraldamisel vadata kulutatud tundidele nende ettevalmis-

tamiseks. Pidu on kogu oma eeskavaga kultuuriline meelelahutus (muidugi korralik pidu, nagu seda E. Piirgi maanoorteringidelt nõuab) mitte ainult pidust osavõtjale, vaid ka pidu tegelastele (seda ka harjutustel).

Tahaksin juhtida vee tähelepanu sellele, et maanoorteringide pidudelt ei või ikkagi nõuda seda, mida suudavad pakkuda meie kutselised teatrid. Näiteks kõne all olevas artiklis soovitatud Särev-Tammsaare „Andres ja Pearu“ oma 23 tegelasega olgu ikkagi ainult neile vähestele ja suurtele maanoorteringidele, kus leidub palju häid näitlejaid ja kus on erihariduse saanud näitejuht. Tavaliste asjaarmastajate juures kukub keskmine näidend hästimängitult palju paremini välja kui üks soperdatud klassikaline tükk. — Oludele mittekohanemine ongi öieti E. Piiri arvestuste pääkomistuskivi. — Ja ma tahaksin nii väga teada, kui pikk peab olema selle pidu kestvus, kus pääle nimetatud ülipika dramatiseeringu esitatakse veel koorilaule ja rahvatantse? Pidueskava ei võiks kuidagi ületada 3 tundi — põhimõttega: parem suutäis soolast kui maotäis magedat. Seega piisab väikesest 1—2-vaatuselisest näidendist, laulu- või muusikaettekannetest ja paarist ilusast rahvatantsust. Kenad on ka kahekõned, võimlemisetteasted (siin võib harjutusi siduda tegeliku kehakasvatusega ega ole vaja arvata tegelased tunnitasu alla).

E. Piir küll väidab, et kui pidude korraldamise eesmärgiks oli ümbruskonnale meelelahutuse pakkumine, ja ringi kassa võimaldab niisugust lõbu, — siis on see tervitatav. Kui aga pääpõhjuseks oli ringile sissetuleku soetamine, mida vähemalt 80% tegelastest alati rõhutanud, siis tuleks küll edaspidi tõsiselt revideerimisele võtta nende pidutulude pettepillide fantaseerimine.“

Kas saab üldse vahet teha pidu ja pidu vahel vaid seepärast, kas oodatakse suurt kassat või mitte? Ainuke vastus siin on — ei!

Pidu pääpõhjuseks võib olla isegi sissetuleku hankimine, sest on täiesti valearusaamine, et „rahahankimise pidud“ võivad olla

nigelad jandi- ja tantsuõhtud, ega pea pakkuma löbu kultuurinimesele. Et meie paljud pidud on säärased, on selge. See ei põhjusta aga järelduste tegemisele — kõik tulueesmärgilised pidud on ebakultuurilised! Iga sugused pidud peavad olema hästi ette valmistatud, läbi mõeldud. Siin peab teotsema nagu kaupmees — kui tahad, et ostja uuesti tuleb, paku talle ainult väärtkaupa, aga mitte rämpsü. — Meie teatrid „Estonia“, „Vane muine“, „Draamateater“ jt. teenivad ometi kunsti, kuigi nad arvestavad kõik kassaga.

Kui tahetakse ka maanoorteringides näidendile ja üldse pidu ettevalmistusele kulutatud töötunde arvestada rahale ja võrrelda seda sissetulekutega, siis ei ole õige korralduse juures karta isegi säärase arvestuse juures seda kohutavat puudujääki, mis viib ringi ainelisse kitsikusse. — Kui üks väike küla ei jõua ülal pidada suurt piimatallitust, siis pole veel sugugi üteldud, et piimatallitused pole tasuvad ja et need tulevad igalt poolt ära kaotada. Kui väikesse külla ehitatakse suur ja mitmekordne, paljude müüjate ja ametnikkudega äri, mis varsti ostjate puudusel läheb pankrotti, siis ei saa sellest ometi mitte järeldust teha, et äri on üks mittetasuv ettevõte. Ainult — kohalikke olusid arvesse võttes oleks külla pidanud asutama pisikesse vürtsipoe, mitte aga suure kaubamaja. Kui seda peavad silmas ka pidude tegijad, pole karta puudujääke.

Olgu veel tähendatud seda, et kui üks ring on õppinud mõne hää näidendi, siis on suur ülekohus seda vaid kord oma külas etendada. Samuti ebakohane on sedapuhku eraldi valmistatud dekoratsioonid nurka viisata. Hästiõpitud ja õnnestunud näidendit tuleb enam kui üks kord etendada. Seda muidugi mitte samas paigas, vaid maanoorteringidel tuleb mõelda vastastikustele külastustendustele naaberringidega. Seda asja võiksid organiseerida konventide maanoorte ühendused. Anna Maanoortering Järvamaal päälle kohaliku etenduse on sama näidendi alati kandnud ette ka mõnedel teistel maanoortepidudel. Samuti kord õpitud koorilaulud ja rahvatantsud tulevad ju kordamisele.

Nii võime pidusid täie julgusega ka rahaliste tulude hankimiseks korraldada, kui ei leita teisi mooduseid. — Tuleb aga lisada, et pidud ärgu saagu maanoortele päämiseks tegevuseks ega ka ainukesteks ega suurteks tulnallikateks, vaid need olgu ikkagi maanoortele ja kogu ümbruskonna elanikele vaimseiks üritusiks ja rõõmsaiks meelelahutusiks. Sääljuures ärgu heidutagu meid nood muinasjutulised arvudki, mida küll hää tahtmise juures ka positiivseina saab näidata, sest kultuurilised üritused, vaimsed ettevõtted ei ole võrreldavad rahaga ega allu need meie matemaatilistele arvutustele. Kui me hakkaksime arvutama rahale möödnut Raamatunädalat, muidugi samadel alustel, nagu E. Piir seda teeb oma pidudega, siis saaksime küll kohutava puudujäägi. — See

poleks aga midagi selle kõrval, mis saaksime juhul, kui arvestaksime meie laulupidu kuluks lauljate tasud proovidel käimiste ja muu kulutatud aja eest! — Säärastele arvutustele esitame aga vastu oma arvutused kõigi nende lauljate ja laulupiduliste tööroõmust ja optimismist, mis nad kaasa viisid kodudesse, eesti taludesse!

Pidude asemel on E. Piir soovitanud terve rea praktilisi tööalasi, milledega maanoored võiksid teenida raha ringile. — Esijoones olgu märgitud, et eeskavadega maanoorte pidu teostuvad päämiselt talvel ja seepärast pidu kuidagi ei sega teisi töid tegemast. Aga kui see ka nii poleks, siis vähemalt seda aega, mis kulub pidu ettevalmistamiseks, ei saa iialgi asendada tööga põllul, näiteks kartulivõtuga. Inimene, eriti noor, kes teinud kogu päeva rasket tööd, ei jõua ega võigi temalt tervise huvides nõuda enam uut kehalist pingutust. Inimene vajab vaheldust, ja seda pakub talle laulukoori harjutus, näidendi proov, — kus tööpinge pole ometi väga suur, isegi mitte päätegelastel alati. Missugust vaheldust pakub aga kartulivõtmine, kui just äsja samalt töölt tulnud? Paratamatult hakatakse tööl siis omavahel nalja viskama ja tööst palju välja ei tule. Nii et — kartulivõtmine omal ajal ja näidendiproov omal ajal, kumbki ei kõlba teist asendama.

Kollektiivtööd õppeotstarbel on tõesti tarvilikud ning mitmesugused ühised marja-, pähklite- jne. korjamised meelelahutusena ilusad. Kehalise tööga raha teenida, — sellega ju katsetada võiks, kuid igatahes nõuab see väga häid juhte ja haruldast üksmeelt ringis, mida paraku harva leidub. Olen aga igal juhul säärase noorte kehalise kurnamise vastu. Meil on niikuinii taludes suur töökatte puudus. Seega nõuab kodutalugi tubli tööpäeva ja noore tegelik tööülesande täitmise veel tubli lisaaja (tegelik tööülesanne peab noorele igal juhul jääma). Oleks ülekohtune seda pinget suurendada. Päälegi kehalise kurnamise kõrval nüristame niimoodi ka noorte vaimu ja teeme nad tülpinud „tööorjadeks“, või — kihutame ärksama vaimuga noored oma ühe külge töötõppimisega talust välja, „kergemat elu otsima“, mida siis leitakse vabrikuis ja kaevandusis, kus pärast töötunde tehakse ja osatakse rääkida ka midagi muud päälle igapäevase töö. Maanoortering pole tööorganisatsioon, pole mingisugune tööartell, vaid see peab palju pühendama tähelepanu ka vabahariduslikele ülesannetele. Ja kuna maanoorteringi võib vaadelda mitmekeelse elukoolina, siis peame teadma, et õpilane pole veel kaugelki ise rahateenija, vaid teda koolitavad ja tema eest hoolditavad vanemad.

Evald Roosaare.

PERENAISELE

Võistlusi tütarlastele.

Põrandate korrashoiu võistlus.

Sageli majapidamistes, iseäranis kiirel tööhooajal, jäävad elutubade põrandad koristamata, või siis koristatakse ära ainult see tuba, kuhu võõrad nende tulles juhitakse. Koristamata põrandate kõrval leiame õige sageli tahmunud aknaid, igasuguseid tolmunud esemeid toas ja seintenurkades ning lagede all ämbliku-vörke. Inimene, kes igapäev nende kõigi keskel askeldab ja elab, ei oska nagu viimaseid tähelegi panna, ja kuigi näeb, siis lihtsalt hooltustest ei võta midagi ette.

Teame, et see ei ole ilus, tervislik ja mõjub laostavalt ja ebakasvatavalt inimese esteetiliste tunnete arenemisele, mis kogu inimese isiksuse teatava pitseri vajutab, seepärast peaksime asuma niisuguste nähete väljajuurimisele ja kõige parem on seda teostada noorte kaudu, kui maanoorte või maanaiste organisatsioonis või ka kuskil mujal kuulutame välja põranda, akende ja seinte korrashoiu võistlused, mis seniste kogemuste järgi on väga häid tagajärgi andnud.

Võistlus võiks olla vähemalt kolmekuise kestvusega, kuna tähtis on, et noor võistluse ajal juba teatavad harjumused võistlusega seoses eemaldatakse, mis koos ilu- ja korratunde ning armastusega hiljem noort sunnivad oma kodu puhta ning korras hoidma.

Võistlusest võiksid osa võtta tütarlapsed (ka poistele on see soovitatav) 14-eluuaastast alates.

Töötulemus on võistluse kestvusel 2 — 3 korda kontrollitav ja hinnatav ning lõpuks edukamad võistlejad premeeritakse auhindadega.

Hindamise aluseks võiks võtta järgmised põhimõtted:

Põrandate, akende, seinte ja lagede puhtus	kuni 10 punkti
Võistluse ajal tehtud uuendused	„ 5 „
Võistlusele valitud esemete puhtus ja kord	„ 5 „
Üldmulje	„ 5 „
Kokku kuni 25 punkti.	

Auhinna saamisel peab olema punkte vähemalt: I — 22, II — 18 ja III — 14.

Eespool toodud võistluse eeskujul võib väga hästi korraldada ka toidu- ja keeduriis-

tade ning nende panipaikade puhtuse võistluse. Hinnatatakse ja antakse punkte ning auhinda eespool toodud alustel.

Panipaikade võistlus.

Üheks huvitavamaks võistluseks noortele on panipaikade võistlus, see on ka suure tähtsusega igapäevases elus ja inimeste harjumuses. Sageli ei ole piasjadel, nagu nõetel, kääridel, lõngakeradel jne. kindlaid kohti ja tihtipeäle on viimased teadmata kuhu pandud, kuna pole harjutud viimaseid nende määratud kindlate kohtadele panema. Noori on niisuguse võistluse läbi hää sundida asju paigale panema ja see kandub aja jooksul peaaegu märkamatult edasi ka vanadele.

Võistlus peaks olema jälle vähemalt kolmekuise vältusega ja võistlejad peavad oma seast valima juhi, kui seda väljaspoolt ei ole leida. Võistlejad koostavad nimekirja, kuhu märgitakse üles, missugused asjad kodus on võistlusalusel ja kus nad asuvad. Oleks hää, kui kõigil võistlejatel oleks ühed ja samad asjad kohal hoida, ja nendeks sobiksid käärid, niidirullid, niidikerad, nõelad, nõõbikarp, riide- ja saapaharjad, saapamäärded, teatud ja alati käsil olevad raamatud, kalendrid jne.

Hindamisel võetakse aluseks ja antakse punkte: Asjade määratud kohal olek kuni 10 punkti
 Üldmulje . . . . . „ 5 „
 Koha valik määratud asjale . . . . . „ 10 „
 Kokku kuni 25 punkti.

Auhinna saamisel peab punkte olema vähemalt I — 22, II — 18, III — 14.

H. Saar.

Eksitav trükkiviga.

„Tõusev Noorus“ nr. 1 s. a. lk. 23 artiklis „Vastlapäeva toite“ on juhtunud eksitav trükkiviga. Hernesupile seajalgadega on soovitatud võtta 1 kg tangu või kruupe, peab olema: 1 kl, s. o. 1 klaas tangu või kruupe. Palume lahkesti see trükkiviga eelmises numbris ära parandada, sest muidu tuleb retsepti kasutades supi asemel välja puder.

1

2

3

4

5

1. Sinise- ja valgetäpilisest flanellist tütarlapse ööülikond ja hommikkleit. Püksid on nõõbitud pluusi külge. Hommikkleidi kätsed, samast riidest seotav vöö ja eest ääred on kaunistatud päälleõmmeldud valge paelaga.

2. Ruudulisest puuvillasest riidest või flanellist kodukleit väikese mahapööratud ümmarguste otsadega krae ja päälleõmmeldud taskutega. Kleit on ees läbi nõõbitud väikeste ilunööpidega. Vöö on seotav ja samast materjalist. Hõlmad ulatuvad palju teineteisest üle.

3. Õhuke villane riie või kerge siid on selle kleidi materjaliks. Sileda, ümmarguse piha külge on kroogitud lühikesed puhvvar-

rukad ja kleidi ülaosa. Varrukasuu on ristipidi kroogitud. Samast materjalist lai vöö on samuti ristipidi kroogitud ja suletakse ees suure kandilise pandlaga. Kleidi seelikuga on kellukesekujuline.

4. See kaunis öösärk on valmistatud väikeste õiekirjadega pesuriidest. Krae, kaela- väljalõike äär, kätsed ja alumine äär on kaunistatud päälleõmmeldud värvilise sakilise paelaga. Vööks on samuti värviline pael.

5. Täpilisest pesuriidest aluskuub. Erinevat värvi riidega on äärestatud aluskuue ülemine ja alumine äär. Samast riidest on ka õlapaelad. See aluskuub on kinnisega (vasakul küljel).

1

2

3

4

5

1. Halli- ja pruunitriibulisest villasest riidest kevadpalitu. Suured kandilised pääleõmmeldud taskud on õmbluste allarõhutamiseks kahelt realt läbi tikitud. Krae on triipude värvi pruunist sametist. Väga omapärane on selle muidu lihtsajoonelise palitu varrukate õlaosa väljatõötus.

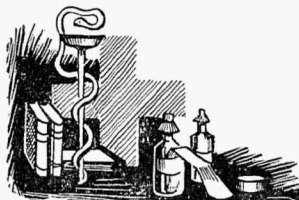
2. Paksust pehmest villasest riidest vabtlangev kevadpalitu. Palitu selg on sirge. Nii küljeõmblused kui ka taskud, krae ja kätised on kahelt realt läbi tikitud. Õmbluste vahe on 2 sm.

3. Pruunist plüüsis või nahaimitatsioonist alt kellukesekujuline jakk. Krae on samast materjalist. Varrukad on kätisteta ja õla kohalt kroogitud. Taskud on sisse lõigatud.

Selle all kantav punasest villasest riidest kleit on printsesslõikeline. Kleit suletakse ees väikeste mustade nõõpidega. Samuti on kleiti täiendavad nõörkaunistused külgedel mustad. Varrukad on õla kohal volditud.

4. Kalasabakirjalisest villasest riidest tütarlapse kevadpalitu omapäraselt volditud taskutega. Varrukad on lihtsad, kitsad. Palitu seljal on põõn.

5. Pruuni-, punase- ja beeširuudulisest õhemast villasest riidest tütarlapse kostüüm. Seelikule vajaliku liikumisvabaduse annavad ees sissepandud voldid (4). Inglis kraega jakk on 4 nõõbiga. Jaki nurgad on ümmargused. Samuti on ka ümmargused suurte pääleõmmeldud taskute alumised nurgad.

READ TERVISELE

Tervis ja maanoored.

Dr. med. M. Kask.

Meie rahvast elab umbes 70 prots., s. o. ligi 800.000 elanikku maal. Kui me endalt küsime, kuidas on selle mitmesaja tuhande suuruse rahvahulga tervisliku tasemega, siis paraku peab nentima, et pilt on väherõomustav.

Meie maarahva tervislik seisund ei kannata kuidagi välja võrdlust näit. ühe teise põllumajandusliku riigi, ja nimelt taani maarahva tervisliku seisukorraga. Selgituseks olgu mõned arvud.

Taanis suri maal iga 1000 maaelaniku kohta 1936. a. 10,6 inimest, meil samal aastal 16,1. Imikute suremus oli Taanis (maal) 1936. a. 71,2 iga 1000 elusaltündinu kohta, meil maal 93,5.

Nii võiksime tuua pika rea arvusid näit. tuberkuloosi, tüüfuse ja mitmete muude nakkushaiguste esinevuse kohta; ka need arvud kõnelevad kõik meie kahjuks. Meie kahjuks räägiks ka meie ja taani talupoegade igapäevase elu ja tervishoiuliste tingimuste võrdlus.

Ka mitmed muud Euroopa maad on meist tervishoiuliselt kaugemale ette jõudnud. See pole meile küll mingiks häbiiks, sest tuleb ju ikkagi arvestada seda, et eesti rahvas alles võralt ikkest vabanedes sai oma elujärke korraldama hakata, vanadel kultuurrahvastel pole midagi arengut takistamas ees olnud.

Kahetikümne vabadusaastaga oleme nii mõneski asjas vanadele kultuurrahvastele järele rühkimas, oleme suurte jõupingutustega ehitanud oma riigi, oleme pannud tugevad alused kogu elule.

Nüüd, kus on kindlad alused pandud põllumajandusele, tööstusele, kaubandusele jne., peame tõsiselt rõhku hakkama panema ka tervishoiule.

Me ei tohi oma ridasid laastata lasta haigustel. Me ei tohi tervishoiuliste puuduste tõttu oma elus enam õnnestada lasta oma kehalist ja vaimset tervist. Me ei tohi enam enneaegselt vananeda, liiga vara surra, sest meil on kasutada ja käsutada terve võitlusvahendeid haiguste ja muude hädade vastu.

Kes peaksid esirinda astuma tervishoiulises töös ja tegevuses?

Ei ole lootust, et vanemad inimesed suudaksid veel ümber orienteeruda täiel määral oma tööks- ja hääkspidamisis. Vähe on neid vanu, kes hoo ja innuga hakkavad uuendusi ellu viima. Seepärast pole suurt lootust, et vanemad inimesed tahaksid ja suudaksid suurt ära teha maaelu tervisliku külje parandamisel.

Tervishoiulist tööd ei saa teha ka kõrgemalt poolt keelude ja käskudega, seaduste ega määrustega, sest ükski tervishoiuline hüve ei saa muutuda rahva tervisevaraks enne, kui rahvas ise on jõudnud tervishoiu hüvedest täiele arusaamisele.

Seepärast panem ma kõige suuremat rõhku just maanoortele. Maanoored peavad oma õlgadele võtma maatervishoiuliste probleemide ellurakendamise. Kui me tahame ja püüame maaelu igati kultuurilisemaks muuta, siis peame seda tegema ka tervishoiu alal.

Sellest ei ole küllalt, kui tõstetakse põlusaake, kui kasvatatakse paremat piimakarja, peekonsigu jne. Mis on kõigest sellest kasu, kui seejuures unustatakse iseennast ja oma tervist, kui muututakse juba 40-aastaselt vanaks.

Ma olen palju kordi pidanud südamevalguga nägema, kuidas maanimene omas tagasihoidlikkuses iseennast ja oma kodakondsusi unustab ja tagaplaanile jätab. Me näeme praegugi küllalt talusid, kus karjalaudad, tallid, sigalad ja muud kõrvalhooned on ehitatud ja korras hoitud tehnika viimase sõna järgi, kus põllud, karja- ja heinamaad on eeskujulikku korda seatud. Kuid kõige selle looja — talurahvas ise — elab sajaaastases kokkuvarisevas ebatervislikus majahurtsikus, kuhu sama talu tõuloom vaevalt sisse elama tahaks minna!

See ei ole mitte edevus ega asjata luksus, kui maanimene endale soetab tervishoiu- ja komfortinõutele vastava elamu, kui maanimese eluruumid on hästi valgustatud, ruumikad, õhurikkad, puhtad ja korralikud. Need on nüüdisaja inimese elu põhinõuded.

Üsna vanad inimesed ütlevad: „Kas kõike seda toredust vaja? Kuidas meie kasvasime üles suitsutares, söime haganameiba? Ja mis meil viga?” Aeg on läinud edasi ja inimeste elu peab ka edu näitama.

Olid ajad, millal inimesed endil elu sees pidasid koobastes; see aga ei tähenda, et ka nüüdisaja kultuurinimene koopaelanikuks peaks hakkama.

Kui arvatakse, et inimese oma elujärje ja elutingimuste, eriti tervishoiuliste tingimuste, parandamine mingit kasu ei too, siis eksitakse rängalt.

Karjakasvatajad on oma uurimuste varal ammugi selgusele jõudnud, et piimalehma piimaand otsekohe tõuseb, kui ta viletsast laudast paigutatakse korralikku lauta, kui talle antakse korralikku toitu, kui tema eest hästi hoolitsetakse. Niisama on ka inimese kehalise ja vaimse tööjõudlusega. Üks taluperemees ütles väga õieti oma pere hääd toitlustamise puhul: „Kes sööb, see teeb!”

Igäüks võib oma kodukülas võrdlevalt tähele panna, et need, kes on oma elujärje suutnud paremale järjele tõsta, on ka kõiges muus esirinnas. Neil on tervist, jõudu ja töömeeleolu kõigiks — eluks ja tööks. Kes aga oma elamisele, toitlusele, ihupuhtusele ja muudele kultuurihüvedele ei ole rõhku pannud, need on ka muus asjus tagaplaanil. Seesugune isiklik võrdluse toimetamine selgitab olukorda paremini kui kirjatäht.

Kas igäüks alati teab, mis ta tahab?

Kas igäüks teab, mis just tema tervisele on hääd?

Ei tea, kuid igäüks võib oma teadmisi ka tervishoiuliste küsimuste alal täiendada ja siis neid teadmisi ellu rakendada.

Õnneks tervishoiutingimustele vastavalt elamine ei tähenda enamasti mingeid erilisi lisakulusid. Võibolla natuke hoolt ja vähe lisavaeva. Kui aga arvestame seda, et näit. tervislikkude eluviisidega suudame ära hoida mõne haiguse, mis mitmeks päevaks voodisse jääma sunniks, siis see teeks ajakulu tasa. Kui me tervislikkude tingimuste täitmisega suudame vältida mõne haiguse, mille ravimisel peaks arsti kutsuma, või haiglasse minema, siis teeks see ka võimalikud rahakulud tasa; ja kui meil seejuures on rohkem kehalist ja vaimset tublidust, hääd meeleolu, siis oleks kõik tervishoiule kulutatud aeg ja vaev kuhjaga tasa tehtud.

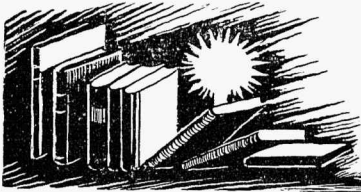
Inimese tervise hoidmine ei tähenda mingisugust suurelatuslikku tegevust, see koosneb paljudest üksikutest pisiasjadest.

Ma ei looda, et keegi saaks ropsupäält elama hakata nii, et ta täidab kõik tervishoiulised nõuded. Seda saab teha ilkkagi kordkorralt. Kõik tervishoiulised uuendused tuleb teostada järk-järgult, siis ei muutu need vastumeelseiks.

Püüan edaspidi oma erialaliste teadmistega tervishoiu-alal jõudu mööda kaasa aidata ja võibolla suunasid näidata maanoortele nende edaspidises töös oma ja oma ligimeste tervise hoidmisel.

Naisvõimlejad esinemas.

Romaane muistsest vabadusvõitlusest.

K. A. Hindrey — Loojak I, „Nõid“, Noor-Eesti Kirjastus Tartus, siseillustratsioonidega. 166 lehek. Hind kr. 2.75.

K. A. Hindrey — Loojak II, „Lembitu“, Noor-Eesti Kirjastus Tartus, siseillustratsioonidega. 197 lehekülge. Hind kr. 3.25.

Üha järjekindlamalt on meil asunud viimaseil aastail viljelema ajaloolisi romaane. Üksteise järele on ilmunud Aug. Mälgult „Suured majad“ ja „Läänemere“ isandad“, M. Metsanurgalt „Ümera jõel“, Enn Kippelilt „Suure nutu ajal“, „Kui Radupea tuli“, „Issanda koerad“, Edgar V. Saksalt „Hannibali rahvas“, K. A. Hindreylt „Ümmas ja Merike“, samalt autorilt viimastena sarjast „Loojak“ romaanid „Nõid“ ja „Lembitu“ jne.

Muistset vabadusvõitlust vaatleb oma romaanis „Ümera jõel“ Mait Metsanurk, lõigates kunstilisi loorbereid ja puudutades põgusalt ka muistse vabadusvõitluse kesksemat kuju, Sakala vanemat Lembitut. See on õnneliku hetke vaatlemine, sest teose päärasekus on viidud võidukale lahingule Ümeral. Lembitu-ajajärguni jõuab välja ka Enn Kippel oma „Issanda koertes“, kuid temagi tuleb sinna kaudset teed, — liivlaste ja nende vanema, Kaupo, kaudu. Hoopis erilaadilises selles mõttes on äsjailmunud Hindrey romaanisari „Loojak“, sisaldades romaanid „Nõid“ ja „Lembitu“. Tõsi küll, ei asu ka Hindrey vaatlema Lembitut, ta sise- ja välispoliitikat, ta kujunemist ja võitlusi otseselt ega pikema aja jooksul, ei malda temagi asuda rekonstrueerima nende väheste teadmisteraasukeste najal, mis sa-geli koguni kahtlastena asetsevad Läti Henriku suure soode ja rabade Võidumehe kohta, kogu Lembitu isikut ja ajajärku, kuid tublisti julgem on Hindrey teistest siiski ning seetõttu ta jõuab ka Lembitule kõige lähemale ja osutab sedamööda ka suurima teene meie muistse vabadusvõitluse valgustamiseks ilukirjanduslikus teoses. Seda teenet tuleb tõsiselt hinnata.

Hindrey on psühholoog ja elutundja, selles ei ole põhjust kahelda. Kuid seejuures kohati veidi rutlev, nagu ilmneb ka „Nõia“ alguslehekülgedelt. Rutlev ja segipaiskav. Teinud üsna omapärase löike muistsest olukorrast, andnud huvitavaid arutlusi ja saatnud Läti Henriku kiriku ehitajale kaela eesti maleva, Hindrey tahab lugejale tõendada vangilangenud targa Harivalde telepaatilist võimet. Sest kuidas võib lugeja siin uskuda muud, kui et vangis olev Harivalde tõesti oma keskendatud tahtejõuga kutsus venna kaugelt malevaga appi. See on kindlasti rabav ja äratav lugejas huvi muistsete tarkade vastu. See päätükk tundub pisut äralõigatuna järgnevas osast, tundub kuidagi iseseisvana, kuid see kinnitab Hindrey meisterlikkust psühholoogilises jälgimises. Jällegi täiesti omaette väärtuse omab teine päätükk, eriti esimesega võrreldes, sundides imestama seda meisterlikkust, missugusega Hindrey oskab käsitleda kõike looduslähedast, ürgset. Võtkem või lausepudemeid: „Õõ oli lai, kõrge ja valge. Laotus kumerdus mõlemal pool linnuteed, mis kuhugi sihtis, kuid oma suunas oli seisma jäänud. Ja taevatahed olid nagu kukkumisel tardunud ja paigale jäänud tilgad... Kogu taevas oli täis seda värisevat elu... Kebja najatas aiatarale, tõmbas viisurihmad kõvemini kinni. Koer istus tema ees, oli kivistunud kuulamisel, üks kõrv kikkis, raske varjulaik lumel kõrval...“ Kas oskame otsida ja tahta paremat sõnalist vaikelu, milles oleks nii palju ürgset ja looduslähedast?! Ning nõnda asub Hindrey vaatlema ja avastama inimeste siseelu ja tegevust, kelle elutööks antud te-gelda üleloomulikuga. Vanade metsade salajasemas sügavuses otsib Hindrey niisuguse pere, kius kasvab poeg Ihameel, — poiss, kes tahab õppida tarkust, kes ei tea enne midagi maailmast, kuni vend Kebja avastab kurja nõia Musta Meego surma oma isa loitsi tulemusena ja võib perele liitlaseks naaberpere üle soo. Siis masendav pilt sõjatallemaalt, laagrielu katku ajal, kohtamine targa Harivaldega, Ihameele nõia-võimete avastumine sel teel, et ta ainukesena näeb musta katku ja laseb noolega

nagemust. Ning Ihameel rändab juhusest juhitud suure vanema ja soode ning rabade Völdumehe Lembitu lähedusse, kogub Saaremaal lovesse-langemist. Ning seekõrval osakesi Lembitu välispoliitikat, liitudest ja kihelkondade nõrkustest omavahel. See on „Nõia“ sisu, mis tundub küllaltki usutav ja üllatab oma avaruse ja mitmekesisusega. Ning seda ainult 166 leheküljel! „Nõid“ lõpeb leedulaste rüüsteretkega Sakalasse 1213. aastal, ning Lembitu kättemaksu-vandega.

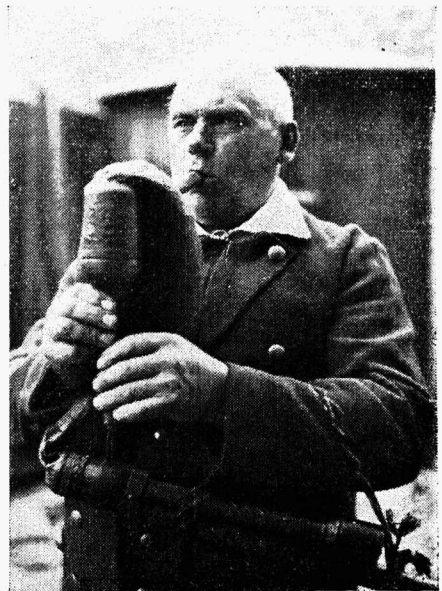
Hindrey ei puuduta ajaloolisi sündmusi pidevas järjestuses, vaid nopib neist välja üldtähtsamaid, mida püüab siis võimalikult ilmutada. See ilmestus õnnestub tal hästi „Lembitu“ alguses, käsitledes sakslaste rüüsteretke läbi Sakala (kellega parajasti pärast Toreida 1212. a. lepingut elatakse 3-aastasest rahus) Ridalasse. Ei ole siingi hoolitud pildi täiuslikkusest, vaid vaadeldud sakslaste allasurutud viha rüüstajate vastu, kui need siirduvad tagasi lõunasse. Kuid seda on tehtud hästi. Ning nõnda edasi, episoodide kaupa üksikutest võitlustest kuni saatusliku madisepäeva-lahinguni 1217. a., millal langes Lembitu. Oieti lõpeb ju romaan Lembitu surmaga, millele tõmmatud lühikesi epiloogilisi järelekajasid.

Tundub täiesti loomulik, et autor ei saa nõustuda Lembitu surma kirjeldamisega sellisena, nagu teeb seda Läti Henrik hoopleva sõduri jutu järgi. Ta laseb Lembitu surmata juhuselikul noolel ning siis tuleb laibariivetaja lätlane Veko, et võtta suure Völdumehe pää oma hooplevate sõnade tõendusks. See pole põhjendatud ajalooliselt, kuid ajalugu puhtal kujul ei ole kaugeltki ka Läti Henriku ajaraamat. Ent kuna Hindrey romaan on samavõrd ajalooline kui psühholoogiline, siis peame õigusega otsima esitatud surma-versiooni psühholoogilist, aga mitte ajaloolist usutavust. Ning tõepoolest, psühholoogiliselt on Hindrey väide kindlasti õigem Läti Henriku väitest, kuigi ka siin tundub mõnigi asi imelik, nagu tundub imelik juba Lembitu sagedane kõhklemine. Jääb ikkagi nii, et ka Hindrey pole julgenud vaadata Lembitule päris otse silma, vaid tiirleb ta ümber kuidagi riivamisi, kõige sagedamini noore Ihameele kannul, kellest ei saa õiget nõida ega õiget sõdurit, kes näib olevat koguni autorile kohati koormaks. Ning ei taha uskuda, mitte kuidagi ei taha nõustuda Ihameele-osaga otsustavas lahingus. Ka Lembitu ei tundu sääl usutav, mitte päriselt sellisena, nagu pidi olema nii suur rahvajuh, strateeg ja poliitik, päälekauba ka majandusmees, nagu oli Lembitu kas või juba dr. J. Luiga uurimuste andmeil kroonikute põhjal. „Lembitus“ ei ole nagu Lembitu olemusega kõik korras, eriti teose lõpu poole, lahingu eel ja lahingus. Ning nõus ei saa kuidagi olla ka sellega, et Hindrey näiva põhjusega asub naeruvääristama „Ümera jõel“ peategelast Vel-

lot, missugune taotlus kukub päalegi välja üsna mamentult ja vaimukuseta (lk. 62—63).

Kuid siiski, — Hindrey romaanisari „Loojak“, kuigi see jätab suuri lünke ja ebausutavusi, on suureks lisaväärtuseks meie kirjanduslual, mille üksikud päätükid oma kunstikiipsusega ja väljatootusega otse rabavad lugejat. Rabavad vaba, looduslähedase ja ürgse meisterliku kirjeldamisega, rabavad meisterliku psühholoogilise vaatlemise ja kujundamisega. „Loojak“ oma mõlemas osas ja osade liitmises kannatab küll tugevasti tervikluse puudumise all, olles enam romaan novellides kui romaan tervikuna, kuid just päätükid-novellid ongi need, mis teevad selle väärtuslikuks, sest töös leidub päätükke, mis üksikuna ning üksik-novellidena võttes taotsevad olla parimad meie selletaadilises kirjanduses üldse. Ja päätükke üksikuna võttes kahanevad ka märksa nende puudused, võrreldes sellega, mis selgub tööd tervikliku romaamina hinnates. Sellist reservatsiooni tehes, seda päätükkide kaupa eraldi hinnates, tuleb „Nõida“ ja „Lembitu“ soovitada väga soojalt. Esimesena eesti autoreist on Hindrey julgenud asuda vaatlema sündmust, mis tõi meile nii masendavaid tagajärgi — madisepäeva-lahingut. See julgus väärrib tõsist tunnustamist. Vähemalt pool võitu on selle julgusega ka saavutatud.

Johannes Kaup.

Torupilli Peeter oma lemmikpilliga.

Artur Adson 50-aastane.

„Au olgu karjapoisile kõrges!“ ütles professor G. Suits A. H. Tammsaare tervituseks tema mälestussamba avamisel Albus. Kui see lause oleks ütlemata, tahaks sama lausega tervitada praegust Siseministeeriumi filmiinspektorit, tuntud poeti ja teatri- ning kirjandusarvustajat Artur Adsonit, meie rahvuslikumate luuletiskogude, võrumurdeliste „Henge palango“, „Vana laterna“, „Roosikrantsi“, „Kattai, kibuvits ning kivi“ jt. autorit, kes 3. veebruaril pühitses oma 50-dat sünnipäeva.

Vaese teenija-inimesena elas Adsoni ema Tartus, oli sääl siis teisi võimalusi, kui et poeg Artur pidi juba väga noorena asuma endale ise teenima leiba! Nõnda tuligi tal asuda Sännasse karjaseks. Seda põlve maitstes ta kaua. Ning vaheaegadel õppis ta algkoolis Tartus ja Sännas, siis linnakoolis Võrus, teenides ülalpidamist pasunamängimisega. Suuri

vaevu pääses Adson Pihkvasse maamöödukooli õppima ning siirdus 1918. a. maamöödjaks Tallinna, saades küll õnnekombel planeerimiskomisjoni sekretäriks.

Tallinnas hakkas valmima Sänna karjapõhise tulnuud poisist kirjanik, kuni sündis tänapäeva Artur Adson — murrakuliste värsikogude paremiku autor, kelle laulud on õrnad, lihtsad ja ehilised, kes ikka ja ikka jälle siirdub oma südamest tulevas lüürika-helluses tagasi Sänna-maile, kuid kes teatri- ja kirjanduskriitikas omab läbitungiva ja haruldaselt selge pilgu ning kaaine otsustamisvõime. Sänna õrnahingeline karjapois on roninud kõrgele ja otsustab silmapilgul ka iga filmimeetri saatuse, mis pääseb meil linale. Austame ja õnnitleme suurt töömeest — au talle kõrgel!

J. Ka.

Kroonikat ja mõtteid.

Kuigi möödunud aasta kirjandustoodangus leidub teoseid, millised omavad püsivat väärtust, kannatab kogu mullune kirjandustoodang üldiselt võttes siiski ruttamise ja viimistlematuse all. Allakirjutanal oli hiljuti loominguks küsimusi arutlev jutuajamine kirjanik August Mälguga, kusjuures viimane riivavalt tähendas: „Kui kirjanik praegu ei suuda aastas lasta turule teatavat hulka uut loomingut, siis on ta otseteed surutud välja üldisest ringvoolust ja kaotanud ka oma majandusliku positsiooni. Tempo sunnib praegu kirjanikku looma.“ See vihjavalt tehtud märges aitab aga selgitada eespool üteldud üldisi puudusi. Mäik sõnastas selle, mis näib olevat selge kõigile kirjanikele ja mis jätnud oma märgi loomingusse.

*

„Looduse“ mullune romaanivõistlus andis üle keskpäraseid tulemusi. Sellest julgustatuna on nüüd „Loodus“ kuulutanud välja uue romaanivõistluse üldjoontes samade tingimustega, kusjuures tööde esitamise tähtpäevaks on 25. august 1939. ja auhindadeks 1000, 750 ja 500 krooni. Seejuures on põhimõtteliselt otsustatud tarviduse korral anda üht auhinda välja rohkem kui üks.

Käesoleval aastal leiab aset aga veel teine romaanivõistlus Eestis, kusjuures auhindadeks on 1000, 500 ja 300 krooni. Nimelt kuulutas välja romaanivõistluse ka Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisus, kusjuures on sooviks

viljelda hääd ajalehe-romaani. Tööde pikkuse alammääraks on 30 keskmise „Päevalehe“ joonealuse pikkust ning tööd tulevad esitada hiljemalt 1. septembriks 1939.

*

Nagu selgub Riigi Raamatukogu dir. G. Ney seletusest, ei olegi praegu nii raske omandada piiblite esimesi aastakäike, Masingi „Marahva Naeddali-Lehte“, „Perno Postimehe“, „Sakala“, „Inlandi“, „Oma Maa“ j. t. vanemate väljaannete aastakäike, nagu kurdetakse. Samuti ei ole nende hind nii kallis, nagu kiputakse avaldama. Raskem on praegu saada „Tallinna Teataja“ esimesi aastakäike.

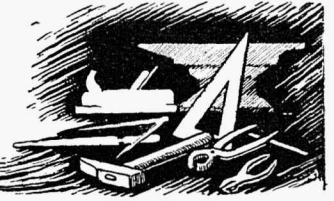
Samuti selgub dir. G. Ney seletusest Riigi Raamatukogu juubeli puhul, et kui tahta omandada kogu meie aastane kirjandusiik toodang, kaasa arvatud ka ajakirjad, siis nõuks see kulu umbes 1800 krooni. Asetades meie aastase kirjandustoodangu raamatukõrvale, saaksime täis umbes 15 meetri pikkuse riivi.

*

Trükikunsti leiutamise möödub 1940. aastal 500 aastat ning Mainzis on juba alanud ettevalmistused suure juubeli tähistamiseks. Asja algatajaks on võimas Gutembergi muuseum, kes asunud trükikunsti 500-a. juubeli puhul ühtlasi uurima lähemalt paberi ajalugu. Viimast tahetakse selgitada 1940. aastaks, s. o. juubeli ajaks.

TEHNIKA

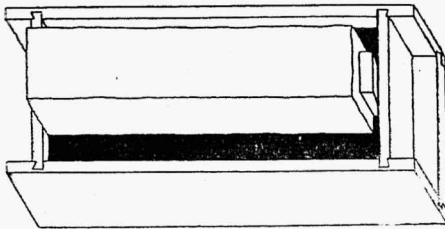

Lõikeriistade teritamistest.

Lõikeriistade teritamiseks tarvitatakse loomulikke looduses leiduvaid kive ja ka kunstlikke, s. t. valatud kive. Kõige levinum teritamise abinõu puutööriistadele on kandiline liivakivist tahk ja loomulikust liivakivist tahatud ümmargune ratas — käi.

Tahk.

Lihtsaim teritamise abinõu on liivakivist tahk, mis paigutatud veekindlasse puukasti. Kasti mõõted olenevad tahu suurusest. Joonisel 1. näidatud tahukast on mõeldud $300 \times 80 \times 100$ mm tahu jaoks. Kast peab seest olema 10 mm pikem ja 10 mm laiem kui tahk. Joo-

Joon. 1.

nisel toodud tahukast on valmistatud 38 mm paksusest männi- või kuusepuust. Küljed, otsad ja põhi on ühendatud omavahel sirgete kraadide abil ja liimitud kokku külma liimiga, mis on veekindel. Juhul, kui pole külma liimi käepärast, võib asendada seda tinapunasest ja värnitsast valmistatud vedela, kõrdipaksuse kitiga. Hädaabinõuna võib tarvitada, kui tinapunast pole saada, ka harilikku pulbris kriiti. Kitiga määratakse kraadid ära ja kast lüüakse kokku 3" naelte abil. Sääraselt valmistatud kasti asetatakse kahe põiki seisvatele, umbes 20 mm paksustele, puuklotsidele tahk. Ja et tahk teritamisel ei loksuks, lüüakse õhuke kiil tahu ja kasti otslauri vahele, seepärast tehakse kast seest 10 mm pikem kui tahk. Kasti valatakse vett, ja selleks, et vesi tahu alla pääseks, ongi tahk asetatud põhjast kõrgemale, põiki klotsidele.

Peab pidama silmas, et tahk ei jääks kunagi kuivaks, sest ainult veega läbiimibunud tahk võtab hästi tera. Teritamisel tuleb nüütada

tahku päält aegajalt veega selleks valmistatud pulgast ja lapist pintsliga. Tahk tuleb tõsta kõrgemale, kui see aja jooksul õhemaks kulu- nud, selleks vahetada tahualuseid põikklotse kõrgematega. Tahk peab seisma kõrgemal kasti servadest umbes 10 mm. Kui tahk on kulu- nud teritamise tagajärjel õõnsaks, tuleb see ära õiendada. Selleks võetakse tahk kastist välja, lastakse kuivada ja siis nühitakse tahk sirgeks tasasel paeplaadil või muul sirgel kivil.

Tahul teritamine on võrdlemisi aegaviitev töö ja isegi vilunud teritaja tahul ei suuda saavutada täitsa sirget faasi terale, terafaas jääb kumeraks ja terariist nürineb selle tagajärjel kiiresti.

Käi.

Käial teritamine on vaba nendest puudustest, mida omab tahul teritamine. Käial teritamisel on võimalik saavutada täitsa sirget tera ja käiata faasi terale igas tarvilikus kallakus. Pääle loendatud hüvede teritamine käial edeneb ka kiiresti.

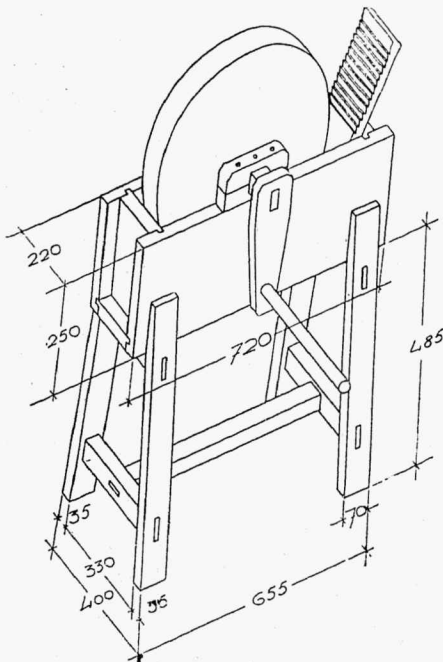
Tarvitusel on ka õige palju valatud käiu, kuid need jätvad häduselt mõndagi soovida. Hääd käiakivi ei tohi olla liiga jämedateraline ega ka liiga peenateraline. Jämedateralisel käial teritamine läheb kiiresti, kuid pole võimalik käiata peenikest tera. Peenateraline käi kulub ruttu ja teritamine võtab palju aega. Käia ostmise juures tuleb pidada silmas, et käial ei leiduks väikesi musti terasarnaseid tükke, mis on niivõrd kõvad, et võtavad terale hambad käiamisel sisse. Juhul, kui mõni on ostnud sellise käia, siis pole muud, kui raiuda need kõvad terad kitsa põitliga madalamaks, nii et need ei puuduta käimisel tera.

Käia kast. (Joon. 2). Käia küna on valmistatud 38 mm paksusest männi- või kuusepuu laudadest. Külgede, otste ja põhja ühendamine sünnib sarnaselt tahu kastiga. Käia küna ühte otsa tuleb paigutada tugilaud, millele võib toetada käiatavat terariista ja mis võimaldab käiata ühetasast faasi. Tugilaua mõõdud: pikkus 500 mm, laius 150 mm, paksus 23 mm. Tugilaua sisemisele poolele ülemisse ossa umbes 250 mm pikkuses on sisse lõigatud kandilised õnarused (vaata joonis 2), mis takistavad terariista libisemist tugilaul. Käia küna on asetatud neljale jalale, mis on valmistatud 38 mm männi- või kuusepuulauast.

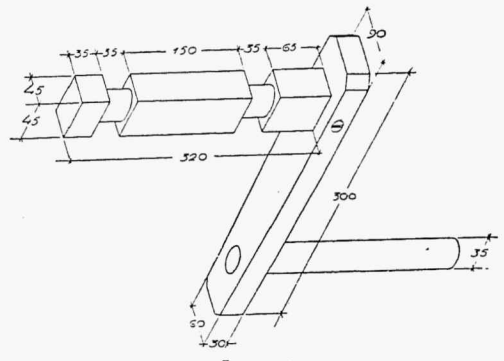
Jalgade mõõdud: pikkus 600 mm, laius 70 mm ja paksus 35 mm. Jalad on ühendatud kahekaupa omavahel kahe sidepuuga, mille mõõdud on 50×34 mm. Ülemise sidepuu kõrgus pörandalt on 485 mm, alumise sidepuu kõrgus pörandalt 150 mm. Jalgade sisemine vahelais ülemise sidepuu päält on 220 mm ja sisemine vahelais pörandal on 330 mm, see vahelais on küllaldane püsivuse andmiseks käiale. Jalgade paari alumised sidepuud on omavahel ühendatud pikuti puuga, mille mõõdud: pikkus 634 mm, laius 50 mm, paksus 35 mm. Jalgade ülemised otsad kinnitatakse käia külge kahe 63 mm nr. 14 puukruviga. Jala otstes kruvi augud ei tohi mitte kohastikku tulla. Joonisel näidatud käi on asetatud neljakandilisele tamme- või saarepuust völliile (joon. 3), mille mõõdud: pikkus 335 mm, laius ja paksus 45 mm. Kes oskab sepatööd ja kellel olemas vastavad tööriistad, võib tagada endale käiavõlli ka 20×20 mm rauast. Völliile on treitud kaks laagri aset. Kes ei oma treipinki, sel tuleb lõigata laagri asemel sisse, see töö on aegaviitev ega tule täpne välja.

Vänt on valmistatud samuti kui völli, kas tamme- või saarepuust (vaata joonis 3) ja on ühendatud tapi kaudu völliiga. Läbi vända pää ja tapi on lastud 6-mm polt, mis takistab vända pää lõhkemist. Vända käsipuu on ümarmargune, kas treitud või hõõveldatud ja on kinnitatud tapiga vända pääpuu külge. Käsi- puu mõõdud 245×30 mm (vaata joonis 3).

Käia laagrid on valmistatud tamme- või saarepuust, keskelt lahtikäivad. Mõõdud

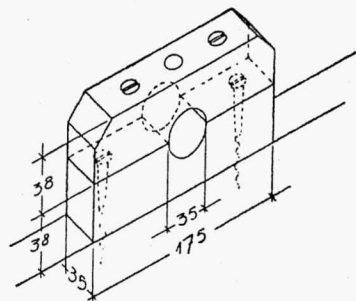
Joon. 2.

Joon. 3.

175×76×35 mm (vaata joonis 4). Laagrite valmistamiseks hõõveldada välja kõigepäält neli klotsi mõõtudes: pikkus 175 mm, kõrgus 38 mm. Neist kaks märkida laagrite alumisteks ja kaks ülemisteks poolteks.

Alumistesse pooltesse 30 mm kaugusesse klotsi otsast klotsi keskaika puurida kaks 7 mm auku nr. 14 puukruvide jaoks (vaata joonis 4). Laagri ülemistesse pooltesse 50 mm kaugusesse klotsi otstest ja niisamuti klotsi keskaika puurida kaks auku nr. 14 puukruvide jaoks. Nüüd asetada laagri päalmised klotsid alumistele ja ühendada laagri pooled üksteisega, kahe nr. 14, 63 mm pikkuse puukruvidega, mis keerata läbi päalmise laagri klotsis olevate aukude laagri alumisse pooltesse (vaata joon. 4). Nüüd märkida laagri pooled ära, et pärast lahti võttes ringi ei vahetaks. Kui see tehtud, siis märkida laagritele völli augud. Völli augu keskoht märkida klotside keskaika ühendusjoonele. Märkida tuleb laagriklotsi mõlemale poolele. Nüüd võtta 35-mm tcenterpuur ja puurida augud laagritele sisse. Augud tuleb kahelt poolt vastu puurida, sest ühelt poolt puurides augud võivad minna kergesti viltu. Kui völli augud puuritud, siis puurida laagrite ülemistesse klotsidesse keskaika völli augu kohta 7-mm õliaugud (vaata joonis 4). Sellega on laagrid oma kohale asetamiseks valmis. Kohale asetamisel kruvida laagrite ülemised osad lahti ja alumised laagripooled kinnitada käia küna külge (joonisel 2 näidatud kohale) kahe 75-mm

Joon. 4.

nr. 14 puukruviga. Kruvid keerata käia küna külglaudadesse läbi laagri alumistesse pooltesse varempuuritud aukude (vaata joonis 4). Nüüd asetada käi völli. Kui käias olev auk osutub väikeseks (meie völli jaoks peab auk olema 50×50 mm, et võimalik oleks kiiluda käia õigeks ja kinni), siis tuleb see suuremaks raiuda, selleks tarvitada mõnd vanemat pöitlit. Kui käi völli asetatud, siis tõsta völli laagritesse ja laagrid kruvida kinni. Nüüd kiiluda käi kergesti völli mõlemalt poolt nelja kiiluga kinni, ajada käia vändast ringi ja vaadata, kuidas käi jookseb. Kui käi loperdab, siis tuleb käia vastavalt kiiluda, kuni käi omab enam-vähem õige jooksu. Kui see on saavutatud, siis tuleb asuda käia päält treimisele. Käia treimiseks on õige kohane 500 mm pikkune 20-mm läbimõduga raudtoru. Treimist tuleb toimetada kahekesi, üks ajab käia ringi ja teine treib. pöörates raudtoru käte vahel ja toetades seda toru otsa, mis treib, vastu käia küna otsalaua ülemist serva. Kui käi treitud juba toruga õigeks, siis treitakse käia veel natuke aega sirge liivakivi- või telliskivitükiga, mis lihvib maha toruga treimisel jäänud konarused. Nüüd kallatakse vett künnasse ja käi on teritamiseks valmis.

Seismisel tuleb pöörata käia aegajalt, sest vees seisev käia osa imub veega ja muutub pehmemaks ja kulub käiamisel rohkem kui see osa, mis veest väljas. Et käia kivi ei ole kunagi üleni ühekõvadune, vaid kohati pehmem, siis käi ei kulu töötamisel ühesuguselt, vaid päale pikemaajalist käiamist hakkab käi viskama ja vajab ületreimist. Selleks kallatakse vesi künnast välja, lastakse käi kuivada, siis treitakse üle. Treimine sünnib vastavalt uue käia treimisele.

Kõvasid.

Tahul kui ka käial ei ole võimalik saavutada täitsa peenikest tera, vaid see tuleb kõhutada kõvasil pärast tahul või käial teritamist. Kõvaseid on kahte liiki: veekõvasid ja õlikõvasid. Väga hääd veekõvasid on nn. Belgia kollased brokenid ja Thüringi nn. Vetzschali kõvasid. Tuntuimad õlikõvasid on Arkansase ja Missisippi kõvasid. Vee- kui ka õlikõvasid tuleb hoida sellekohases tekliga kaetud puualusel, et ei satuks tolmuga ja prügi päale. Õlikõvasid tuleb õlitada mineraalõlidega, näit. masinaõliga, vaseliiniga jne. Kui õli on liiga paks, võib vedeldada seda petrooleumiga.

KIRJAVAHETUS

Kaasnoortega kirjavahetust soovivad:

Harjumaalt:

„Leili“, pk. 18, Kädva.
„Ainuke“, Sonni pk. 24, Kädva.
„Aarne“, Sonni pk. 24, Kädva.

Järvamaalt:

„Võrukael, Ants“, Huuksi riigim., Koigi.
„Jõhvikas, Jakob“, Mardivälja era k. a., Koigi.
Falten, Helmuth, Viisu-Kuivajõe pk., Esna ag.

Võrumaalt:

„Ets“, Odiste pk. 2, Põlva.
„Helvi“, pk. 10, Erastvere.
„Elvi“, pk. 10, Erastvere.

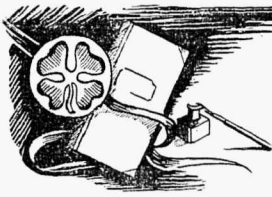
„Marjuka“, pk. 5, Erastvere.
„Hille“, pk. 5, Erastvere.

Pärnumaalt:

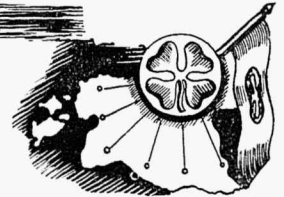
Luide, Eduard, Soosalu k., Enge ag.
Jõul, Aleks., Soosalu k., Enge ag.
Leetmaa, Jaan, Anelema k., Enge ag.
Leetmaa, Ago, Anelema k., Enge ag.
Annusver, Eviatia, Lehu k., Enge ag.
„Väike Tibu“, Toompeedi t., Enge ag.
Mäepere, Elmar, Mäepere t., Enge ag.
„Okaspuu, Anton“, pk. 26, Viluvere raudteejaam.

Tartumaalt:

Vambola, Teodor, Palvemaja pk., Torma.

ORGANISEERITUD NOORED

Kanakasvatuse hoogtöö-aasta.

Põllutöökoda kuulutas 1939/40. a. kanakasvatuse hoogtöö-aastaks maanoorte. Hoogtöö-aasta algust tähistatakse üleriigilise kanakasvatuse võistlusega, mis algab 1. mail 1939. a. ja kestab kuni 30. aprillini 1940. a. Võistlejaid registreerib ülemaaline Maanoorte Ühendus Põllutöökoja juures. Ülesandmise viimaseks tähtpäevaks on 1. aprill s. a.

Võistlusest võivad osa võtta kõik ÜMÜ-s registreeritud maanoorte organisatsioonide liikmed. Kui peaks olema nõnda, et võistluse ülesandmise tähtpäeval ei ole noorel üldse kanu, siis see ei takista võistlusest osavõtmist; sest võistluse eeskirjas on üteldud, et noor võistlusaasta jooksul soetab 15 puhtatõulist kana. Samuti ei ole nõutav, et kanade jaoks peaks olema eraldi ruum. On vaid soovitatav, et noor püüaks kanadele erinurka korraldada. Nii on võistluse tingimused võrdlemisi tagasihoidlikud, et võimaldada osa võtta ka maanoorteritingide noorematel liikmetel.

Kanakasvatuse hoogtöö-aasta programmist hõlmab üleriigiline maanoorte-vaheline kanakasvatuse võistlus ainult osa sellest tööst, mida tahetakse läbi viia. See nähtub ka loosungitest, mis hoogtöö-aasta kohta üles on seatud.

Kanakasvatuse hoogtöö-aasta loosungiteks on:

1. Puhtatõuline kanakari maanoore kodutallu!
2. Igalt kanalt vähemalt 150 muna aastas!
3. Müügile ainult puhtaid ja värskeid mune!

Meie kõigi ühiseks eesmärgiks on suurendada talumajapidamise sissetulekut. Sel-

leks tuleb rakendada ja kasutada kõiki olemasolevaid abinõusid. Üheks sääraseks abinõuks on hästi hoolitsetud kanakari. E. Linnukasvatajate Seltsi poolt Põllutöökoja ja „E. Munaekspordi“ toetusel on jagatud üle maa tuhandeid väärtuslikke tõulinde. Pääle selle haudemune ja päevaseid tibusid. Seda on tehtud sooviga, tõsta kanakasvatuse tasuvust, sest puhtatõulised kanad munevad rohkem. Lähemate aastate jooksul peaks segavereline kanakari meil andma maad puhtatõulistele kanadele. Selle töö läbiviimiseks saavad organiseeritud maanoored väga palju kaasa aidata. See on ka üheks eesmärgiks maanoorte kanakasvatuse võistluse korraldamisel.

Nõue, igalt kanalt 150 muna aastas, ei tohiks olla kättesaamatu, kui silmas pidada, et paremates majapidamistes saavutatakse 250-munalisi aasta keskmisi toodanguid. See ei ole aga võistlusest osavõtjale normiks, nagu sellest kohati on maanoored aru saanud.

Nõue, müügile ainult puhtaid ja värskeid mune, olgu meile sihiks ja ülesandeks, mida igaüks peaks püüdma jõudumööda täita. Muna on hinnaline toiduaine ja meie ei tohiks pahaks panna, kui tarvitaja nõuab, et see värske ja puhas oleks, sest sellest oleneb hind. Nagu toodust nähtub, on meil kanakasvatuse tasuvuse tõstmiseks veel palju kasutamata reserve.

Tahame loota, et käesolev aasta kujuneb pöördepunktiks meie linnukasvatuses. Kutsume kõiki organiseeritud maanoori kolme antud loosungi piires ülesande täitmisele.

Ülemaaline Maanoorte Ühendus.

Maanoorte juhid teadmisi täiendamas:

Ülal — maanoorte juhtide kursus Tartus 3.—5. jaanuaril, keskel — Harju maanoorte talvapäevadest osavõtjad 4.—5. veebruaril, all — Viru maanoorte juhtide kool Vaekülas 2.—7. jaanuaril.

Harju maanoorte talvisest tööst.

Talvisel tööperioodil on Harju maanoorte töös erilist tähelepanu pühendatud juhtide leidmisele, kasvatamisele ja instrueerimisele. Selleks on korraldatud kursusi konventide ulatuses ja maakondlik ühe nädala kestvusega kursus Harjumaa Rahvaülikoolis Ravilas. Maakondliku kursuse teine osa tuleb korraldada märtsi lõpul või aprilli algul samas, ning see kannaks rohkem praktilist ilmet. Juhtide kursused on andnud tõuget uute ringide asutamiseks ja olemasolevate töö süvendamiseks. Neis konventides, kus ringide võrk täielik, on asutatud konventide maanoorte ühendused ja määratud noortevanemad. Järjekordses töökasvas on linnukasvatuse päevade korraldamine ringide kui ka konventide ulatuses ja ettevalmistuste tegemine kevadiste õppelaagrite korraldamiseks. 4.—5. veebr. korraldati Tallinnas Harju maanoorte talvapäevad, millest võttis osa 100 maanoore ümber Harjumaalt. Päevadele andis piduliku ilme Üleriikliku Maanoorte Vanema A. Jürima külasõbra talvapäevadele. Ettekannetega esinesid ideoloogiliste kui ka praktiliste küsimuste üle Harju maanoorte vanem P. Männik, dir. kol. J. Vellerind, Põllutöökoja peasekretär J. Tõrmaküla, maanoorte nõunik E. Nugis, sekretär R. Paglant ja instruktör M. Kala. Eesti Mängudest osavõtmise üle kõneles E. Idla ning samas toimus ka rahvatantsude õppimine Võiml. Liidu instruktöri juhatusel. Huvipakkuvaks kujunesid kõnevoistlused, kus esikohale tulid Helmi Mammers Keila konv. ja Elsa Lints Kohila konv. Teise koha jagasid R. Kaaring ja V. Neeme, ning kolmanda J. Kalder ja H. Pandis.

Talvapäevade puhul korraldati ka Harju maanoorte ühenduse maakonnakogu koosolek, kus sõnavõttudega esinesid Põllutöökoja esimees A. Jürima ja Harju maanoortevanem P. Männik suvise töö korraldamise, juhtide ettevalmistamise j. t. päevaküsimuste üle.

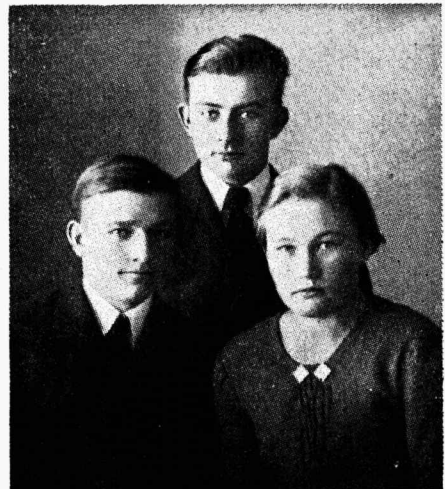
Kodijärve Maanoorterangi tegevusest.

Käesoleval aastal täitub 9 aastat Kodijärve Noorte Maatulundusklubi asutamisest. Seega astub praeguse nimega Kodijärve Maanoortering 10-dasse tegevusaastasest. Mõõdunud aastal mõõdus tegevus ringis õnnestumise tähe all, millest tunnustust annab ka Tartu näitusel saadud I auhind väikese kuldauraha pääle. Juhina ringi tegevuses töötab juba kauemat aega väsimatu energiaga ringivanem Joh. Meriloo, kes omab ka maanoorte juhtide teenetemärgi. Koduste tööülesannete kontrollimiseks on valitud 4-liikmeline hindamisnõuande toimikond, kelle ülesandeks on kolmeks määratud tähtpäevaks külastada liikmete majapidamisi, anda nõu ja hinnata ning esitada sellest aruanne ringivanemale. Seltskondliku tegevuse juhtimiseks on valitud 3-liikmeline toimikond, kes juhib seltskondlikke mänge, laule ja õpetab rahvatantsu.

1938. a. tegutseti 3-astmelise tegevuskava alusel: I aste 13—17 a. vanused noored kas-

vatasid 50 m² maa-alal üksikuid aedviljakultuure ning täitsid „kõõgiviljakasvatuse juhiste“ märkmiku. II aste: 17—20 a. vanused noored kasvasid 100 m² maa-alal 11 aedviljakultuuri, korraldasid aedviljad külvikorra järgi, pidasid arvestusvihku. Poisid valmistasid komposti ja tütarlapsed korjasid 3 sorti teed, õitest ja lehtedest. III aste: 20—25 a. vanused liikmed arvestasid aedvilja kodumajapidamise tarvismineva hulga, kasvasid neid, pääle selle täitsid kõik eelmise astme ülesanded ja pidid moodustama umbrohtude õppekogu 15 eri põldumbrohist. Rohket osavõttu leidsid ka üleriigilised voistlused lkanepikasvatuse, söödapeedikasvatuse, ja nisukasvatuse alal. Noortepäeva voistlustel saavutas Kambja rändauhinna ning 9 voistleja hulgast II koha. 9 liiget rajas ilupuude puukoolid, kusjuures seemneid telliti ühiselt E. Metsaühingute Liidult. 3. jõulupühäl peetud jõuluõhtul jagati liikmetele kingitusi ja anti suvise tegevuse eest auhindu. Öpiringides on läbi töötatud kõneoskus ja talukorrastus. Käsil on linnukasvatuse ja heinaseemnekasvatuse. Teostumas on ka kirjatöö ja kõne voistlus. Tõhusat tööd tehakse veel oma ajakirja „Noor Külvaja“ veergudel. Ringil on oma raamatukogu ja lugemislauud ning inventar: aiapriit, juurvilja külvimasin, tsementkivipress, prismaekker ja mõõtelint koduümbruse plaanide valmistamiseks. Kavatsusel on muretseta marjapress ja õunakoorimasin.

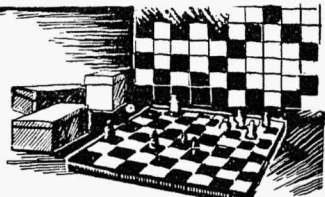
Eeloleval aastal jätkatakse astmelise tegevuskava tarvitamist, samuti võetakse elavalt osa hoogtöö rühmadest linnukasvatuse ja heinaseemne kasvatuse alal. Seltskondlikul alal tahetakse erilisel välja arendada rahvatantsu- ja näitetrupp ning ka laulu- ja muusikarihm. Suve jooksul peetakse pidu, 10. aastapäeva pidustused ja tööde näitus.

Pildil: vasakult esimees R. Kuku, kirjatöömaja A. Pastak, seisab taga kasapidaja J. Kulamaa.

AJAVIIDE

Õhu liikumine toas.

Kui avada üks soojaksõetud ja jaheda toa vahel, siis muutub temperatuur aja jooksul mõlemas toas ühtlaseks. Kahe põleva küünla abil saame piltlikult näidata, kuidas see sünnib. Kui asetame ühe küünla alla ukse pakule ja teise hoiame ülal ukse avause ülemise ääre lähedal, siis näeme küünalde leegi kõrvalekaldumisest, et külm õhk läheb jahedamast toast soojaksõetud tuppa alt, põrandale lähedusest; soe õhk aga läheb jahedamasse tuppa ülalt, ukseavause ülemise osa kaudu.

Huvitav liikumine veepinnal.

Asetage õhukesest plekist, veidi pöördud servadega nõukaas nii toetuma kahele ühe-kõrgusele puutükile, et kaane keskikoht jääks alt vabaks. Kaanele valage veidi vett ja selle pinnale puistatakse mõnesugust hästi peent tolmu nagu, näitelks peenikest vävliit.

Kui nüüd kaant alt keskelt soojendada kas sõrme puudutusega või põleva tulitiku-ga, siis hakkab veepinnale puistatud tolm huvitavaid jooni moodustades keskelt ääre poole liikuma. (Seda põhjustab soojenemisel tekkinud vee liikumine. Soojem vesi tõuseb põhjast otse üles ja liigub siis laiali kaane äärte poole.

Lihne muusikariist.

Kui puust õhukest joonelauda ühest otsast kinni hoides lüüa mitmesuguses pikkuses vastu lauaseru, siis tulevad kuuldavale löögihelid mitmesuguses helikõrguses. Mida lühem on vahemaa joonelauda kinnihoidva käe ja löögikoha vahel, seda kõrgem on heli.

Pärast seda, kui oleme veidike harjutanud, võime päris ilusaid viise selle lihntsa muusikariistaga mängida. Soovikorral võib teatud helikõrgustele vastavad kohad joonelaual ära märkida pliatsijoonega, mis hõlbustab õppimist.

Elektrisäde suus.

Võtke hästi puhastatud kuldraha igemete ja ülemise huule vahele ning tsiingist ketas

igemete ja alumise huule vahele. Kui mõlemad metallid lasta kokku puutuda, kuulduv väike praks ja suus tundub terav metalli maitse.

Seesugune seadeldis moodustab endast galvaanilise elemendi, kusjuures metallide lähendamisel tekib elektrisäde, mida võib selgesti näha, kui katse korraldada pimedas ruumis.

Muusikariist veeklaasidest.

Kui veega osaliselt täidetud klaasi ääre pihta lüüa puust väikese kepikesega, siis amnab klaas teatava kõrgusega helitooni. Mida rohkem on vett klaasis, seda madalam on toon.

Kui on käepärast klaase, siis võib neist kerge vaevaga häälestada terve heliredeli. Nii valmistatud „muusikariistal“ võib pärast harjutamist ja õppimist mängida igasuguseid muusikapalasisid. Selleks on tarvis võtta kepike kummassegi kätte. Parema käega mängime viisi, kuna vasakuga mängime teist häält või saadet madalamatel toonidel.

Eelmise numbri ristsõnade lahendus.

Paremale: 1. Borovinka. 8. Elevant. 13. Ala. 14. Alati. 15. Maru. 16. Naeris. 19. Sülem. 21. Mis. 23. Aken. 25. Niagara. 27. Hirv. 29. Eedu. 30. Alus. 31. Rinne. 32. Raa. 34. Es. 35. Aa. 36. Lärm. 38. Anum. 39. P.k. 40. Ada. 42. Peida. 43. Ader. 46. Alk. 48. Ole. 49. Nr. 50. Blum. 51. Osa. 53. Redus. 57. Sa. 58. Mai. 59. Aimus. 61. Vana. 62. S.O.S. 64. Kulu. 65. Tiina. 67. Ko. 68. Do. 70. Umbes. 71. Odaots. 74. Ras. 76. Auk. 78. Ae. 79. Do. 80. Uued. 82. Faluni. 83. Kasvuhoone.

Alla: 1. Bangholm. 2. Olavi. 3. Rae. 4. Vaik. 5. Na. 6. K. L. 7. Aasnurmik. 8. Eila. 9. Emma Leppermann. 10. V. a. 11. Armas. 12. Nui. 17. Ravim. 18. Seened. 20. Ega. 22. Sakala. 24. Nee. 26. Ruske. 28. R.R.R. 33. Audova. 35. Audru. 37. Ädal. 41. Aas. 42-a. India. 44. Dumas. 45. Emsi. 47. Lausuma. 50. Borsdorf. 51. Ordu. 52. As. 54. Eakas. 55. Solo. 60. Ulu. 63. Ood. 65. Teras. 66. Isa. 67. Kuu. 69. Kolu. 72. Aul. 73. Sai. 75. Suu. 76. Ado. 77. Kee. 79. Do.

TOIMETUS ja TALITUS: Tallinn, Pikk tän. 42. Telefon 484-84. — Posti jooksev arve nr. 275. Ilmub üks kord kuus. **TELLIMISE HIND:** aastas kr. 1.50; 1/2 aastas kr. —.80. Üksiknumber 20 senti. Vastutav ja päätoimetaja I. Tõrmaküla, tegevtoimetaja agr. E. Nugis.

TEATAJA

esimese ajalehena avaldab pidevalt ülevaateid organiseeritud maanoorte tegevusest.

Maanoored!

Kasutage Teataja veergusid sõnumite, ülesvõtete j. n. e. avaldamiseks kohaliku maanoorterongi tegevusest.

Maanoored!

Hoolitsege, et kõik ringi liikmed loeksid ja telliksid Teatajat

VILJANDI EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI KAUBANDUSE OSAKOND

Viljandis, Tallinna tn. 3, tel. 6 ja 3-23. Postkast 37.

Suurim põllupidaja varustaja Viljandimaal

Müüb kõiki majapidamistarbeid suurel ja väikesel arvul
Ostab igasuguseid põllu- ja majapidamissaadusi

H a r u k a u p l u s e d :

Kärstnas, telefon 8

S. Kõpus, telefon 5

Oiul, telefon V. Tänasilma 6-I

Tarvastus, telefon Mustla 20

Õisus, telefon 8.

Peakaupluse juures kinnitus A-s. „OMA” Viljandi peaesindus.

Tõusva nooruse raamatukogud
sisaldagu üksnes väärtteoseid!

KIRJASÕNA SUURMEISTRID

Valimik maailmakirjandust iluväljaandes.

8 köidet

Kokku 2400 lk.

7 autorit

F. M. Dostojevski: KURITÖÖ JA KARISTUS 2. köites
Selma Lagerlöf: HÜLJATU
Ronald Dorgelès: PUURISTID
Johan Bojer: SUUR NÄLG
Johan Bojer: KAOTATUD KODU
Gustave Flaubert: MADAME BOVARY
Jack London: ELU SEADUS

Soodustud eeltellimishinnad

kohemaksetavas rahas Kr. 19.—, kal. k. Kr. 25.40
järeilmaksuga Kr. 21.—, kal. k. Kr. 27.40

Tellimise andmisel tuleb tasuda Kr. 3.— ja 1–6 köite kättesaamisel à Kr. 3.— (kal.
k. à Kr. 3.80). Kaks viimasi köidet saab tellija tasuta.

Üksikmüügil maksavad sarja kuuluvad raamatud kokku Kr. 28.—, kal. k. Kr. 36.—

K. O-Ü. „LOODUS“

Tartu, Ülikooli 18. Telefon 4-35
Tallinn, Kinga 6. Telefon 411-92
Posti jooksev arve nr. 2055

VIRUMAA ÜHISPANK

Rakveres, omas majas, Tallinna t. 18-a. Tel. 2-36 ja 3-82.

Osakond Kiviõlis, Kirlku tän. 6, telef. Kiviõli 26.

ÜHISPANK ja OSAKOND
toimetavad kõiki pangaoperatsioone.
Teraslaekad (sefid) väljauürida.

Panga juures asub Kindlustus-A.s. „OMA“ esindus.

Sõnas ja pildis

igale perekonnaliikmele toob iga päev parima valiku põnevaid uudiseid, asjalikke ja huvitavaid kirjutisi ning tarvilikke kuulutusi — aastas 3600 suurt lehekülge — kui tellite veel täna „UUS EESTI“ terveks aastaks.

Tellimise hind postiga saates: esimene veerand-aasta Kr. 5.—, edasi iga kuu Kr. 1.50 või 5 senti üksiknumber.

„UUS EESTI“ tellimisi võtavad vastu iga päev kõik postiasutised, „Uus Eesti“ kontorid ja esindajad kõikjal üle riigi.

EESTI MAAKREDIITSELTS

Asutatud 1802. a.

Tallinn, Vabaduse puistee 1, oma majas. Juhatuse telefon 466-37.

Annab põllupidajaile pikaajalisi laene talukoha pantimisel:

hoonete ehitamiseks, maaparanduseks, talu ostuvõla ja lühiajaliste võlgade tasumiseks jne. Protsentide tasumisega kustub ühtlasi ka laen. Laenu sooviavaldise lehisid saadab Eesti Maakrediitselts soovijaile koju kätte.

5% Eesti Maakrediitseltsi eriseeria pantlehed on kindlustatud talukohtadel lasuvate esimeste võlakohustistega ja seltsi varandusega ning tagatud riigikassa poolt. Pantlehed kannavad 5%, mis makstakse välja kaks korda aastas. Pantlehed kustutatakse 29 aasta jooksul iga aasta kaks korda ning pantlehtede praeguse kursi 95 juures on nende tulutoovus aastas 5,48%. Seega osutuvad need mitmekordselt kindlustatud pant-lehed kindlamaks ja soodsamaks raha paigutamisevahendiks.

Eesti Maakrediitseltsi pantlehti võetakse vastu valitsus- ja omavalitsusasutistega sõlmitud lepingute ja hangete ning aktsiisi ja tollimaksu kindlustuseks kursiga 95. Pantlehtedesse võib mahutada vaestelaste, seltside ja omavalitsusasutiste kapitale.

Eesti Maakrediitseltsi juhatus.

Lugupeetud tarvitajaskonnale maal ja linnas

valmistame omas trükikojas

igasuguseid trükitoide

brošüüre, nimekaarte, laululehti, kuulutusi, müürilehti, maanoorte organisatsioonidele ja põllumajandusliikudele kutseorganisatsioonidele rakendusraamatuid.

TRÜKIKODA A. NÕMPERE

Tallinn, Suur Ameerika tän. nr. 3-a. Telefon 437-87

A.-S. EESTISIID

Ketramise- ja kudumisevabrik, seadistatud 1932. aastal.

Valmistab kõiksuguseid riideid ja lõnga.

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru tän. 5, tel. 447-87.

Tallinn, Viru tän. 14, tel. 443-97.

Tallinn, Laadaplats 129.

Tallinn, Bekkeri as. nr. 5.

Tartu, Poe tän. 2, tel. 10-17.

Narva, Pेत्रri plats 1.

Viljandi, Tartu tän. 1, tel. 30.

Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19.

Tõrva, Tartu tän. 2.

Rakvere, Tallinna tän. 25.

Nõmme, Pärnu mnt. 90/92.

Kuressaare, Lossi tän. 3, tel. 1-81.

Pärnu, Laidoneri tän. 12.

Eritellimiste vastuvõtmine. Restide müük.

Reserveeritud.

Tark perenaine

hoiab alati kodus

konserve

Moskva seljanka. Linnarugul. Miljukaasad sealihaga. Ploomid, kollased ja sinised. Spinat. Rohelised oad. Pohlakeedis. Puravikud, soolatud ja marineeritud. Riisikad, soolatud ja marineeritud.

Need on vältimatud külaliste kostitamiseks või kui tahate kiiresti einestada

Müügil „Lihatsentraalides“

ja kõigis paremates toiduinete- ja delikatess-kauplustes.